

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE
DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ SORUNUNUN
SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI
GEREKEN
ÖNLEMLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA
KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU**

(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)

TUTANAK DERGİSİ

**11'inci Toplantı
4 Kasım 2021 Perşembe**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.-Komisyon Başkanı Mustafa Demir'in, Komisyonun şu ana kadar yaptığı çalışmalara ve başta müsilağın toplanması olmak üzere tüm çalışmalar konusunda Cumhurbaşkanı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı ile müsilağla ilgili çalışmalara ve Komisyona katkı veren herkese teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve müsilağla mücadele çalışmaları hakkında sunumu

**BAŞTA MARMARA DENİZİ OLMAK ÜZERE DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ
SORUNUNUN SEBEPLERİNİN ARAŞTIRILARAK ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU
(10 / 4413, 4430, 4431, 4432, 4433, 4434, 4435, 4436, 4437, 4438)**

**11'inci Toplantı
4 Kasım 2021 Perşembe**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Başta Marmara Denizi Olmak Üzere Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununun Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu 14.41'de açıldı.

Komisyon Başkanı Mustafa Demir, Komisyonun şu ana kadar yaptığı çalışmalara ve başta müsilajın toplanması olmak üzere tüm çalışmalar konusunda Cumhurbaşkanı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı ile müsilajla ilgili çalışmalara ve Komisyona katkı veren herkese teşekkür ettiğine ilişkin açıklama yaptı.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum tarafından, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve müsilajla mücadele çalışmaları hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görülecek başka konu bulunmadığından 17.33'te toplantıya son verildi.

4 Kasım 2021 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.41

BAŞKAN: Mustafa DEMİR (İstanbul)**BAŞKAN VEKİLİ: Mustafa CANBEY (Balıkesir)****SÖZCÜ: Jülide İSKENDEROĞLU (Çanakkale)****KÂTİP: Ayşe Sibel ERSOY (Adana)**

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, saygıdeğer milletvekili arkadaşlarımız, sayın katılımcılar, değerli uzmanlarımız, basınımızın değerli temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

Toplantı yeter sayımız vardır, 11’inci Toplantımızı açıyorum(*)

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.-Komisyon Başkanı Mustafa Demir’in, Komisyonun şu ana kadar yaptığı çalışmalara ve başta müsilağın toplanması olmak üzere tüm çalışmalar konusunda Cumhurbaşkanı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı ile müsilağa ilgili çalışmalara ve Komisyona katkı veren herkese teşekkür ettiğine ilişkin açıklaması .(**) (***)

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, biz müsilağ Komisyonunun toplantısını -tevacuk olacak- 13 Temmuzda başlattık ve ilk misafirimiz de Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Bakan Yardımcısı Sayın Mehmet Emin Birpınar’dı, davetlimizdi. İlk ziyaretçimiz, ilk misafirimiz Çevre ve Şehircilik Bakanlığıydı, son misafirimiz de Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığımız.

Saygıdeğer Bakanımız Murat Kurum, hoş geldiniz tekrar.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Hoş bulduk.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Şimdi, Komisyon olarak şu ana kadar yaptığımız çalışmalar hakkında kısa bilgi verirsek eğer... Marmara Denizi havzasında yaklaşık 25 milyon insanın yaşaması; kentsel, endüstriyel ve tarımsal atıkların yeterli arıtıma tabi tutulmadan alıcı ortam olarak Marmara Denizi’ne verilmesi ve bunun üzerine de küresel iklim değişikliği münasebetiyle artı Marmara Denizi’nin suyunun ısınması ve de Marmara Denizi’nin jeolojik yapısı münasebetiyle durgun suya sahip olması, iki taraftan iki tane küçük boğazla Karadeniz’le ve Ege’yle temasının olması ama bu boğazların hem darlığı hem de derinliği itibarıyla da yeterince suya ulaşılabilmesi hasebiyle Marmara Denizi’nde bu kadar olumsuz etkilerin de üst üste gelmesiyle müsilağ sorunuyla karşılaştık.

Değerli Komisyon üyelerimiz, şu ana kadar misafir ettiğimiz bilim insanları, konunun uzmanları, yine su ürünleri ve su ürünleri yetiştiriciliğiyle ilgili birliklerin daveti, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, yerel yönetim belediye başkanlarımızın bilgilendirilmesi münasebetiyle bugünlere kadar geldik

* Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

** Komisyonun 18/8/2021 tarihli İstanbul İstişare Toplantısı tutanakları bu tutanağa eklidir.

*** Meclis Araştırması Komisyonunun raporu bu tutanağa eklidir.

Müsilajın temel nedeni çevresel etkiler, küresel ısınma, Marmara Denizi'nin fiziksel yapısıyla birlikte, asıl neden, insan kaynaklı kirleticilerin yeterince arıtıma tabi tutulmadan Marmara Denizi'ne verilmesi, Marmara Denizi'nin kirlenmesi; bu münasebetle de Marmara Denizi'nin ekosisteminin bozulması, fitoplanktonların aşırı büyümesi, onların patlaması, oluşmuş olan organik maddelerin bertaraf edilmesi için gereğinden fazla oksijenin kullanılması, Marmara Denizi'nin oksijenleşmesi ve neticede de ötrofikasyon ve müsilaj oluştu.

Şimdi, Saygıdeğer Bakanım, siz, Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatlarıyla, henüz daha Türkiye Büyük Millet Meclisinde araştırma komisyonu oluşturulmadan önce, haziran başında, sizin Başkanlığınızda Marmara havzasında yer alan valilerin, belediyelerin, ilgili kurum ve kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla Marmara Denizi Koruma Eylem Planı'nı hazırladınız.

Yine, bu Koruma Eylem Planı'nda öngörülen işlerin zamanında yapılmasıyla ilgili de yine sizin Başkanlığınızda, sizin sevk ve idarenizde Marmara Denizi Eylem Planı Koordinasyon Kurulu oluşturuldu. Yine, bununla ilgili olarak, Marmara Denizi Eylem Planı kapsamında, Profesör Doktor Hasan Mandal'ın yürüttüğü ve alanında değerli bilim insanlarından oluşan Marmara Denizi Bilim ve Teknik Kurulu, Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde oluştu ve çalışmalarınıza başladınız. Bu arada da büyük bir mesafe alındığını görüyoruz. Aslında bizim şu ana kadar yaptığımız çalışmaların hülasasına baktığımızda, yine dönüp dolaştığımız yer, sizin başında karar verdiğiniz 22 maddelik eylem planının hayata geçirilmesi. Son derece başarılı, onu takdir ediyoruz. Hakikaten, konuların üzerine hassasiyetle eğilmiş ve çözümüyle birlikte yapılmış bir çalışma.

Son çalışmamızda, son toplantımızda, şu ana kadar sizin yaptığınız çalışmalar... Ki eylem planının 22 maddesinin sadece 5 tanesi özel olarak Tarım Bakanlığımızla direkt ilgili, onun dışındaki maddelerin hemen hemen hepsi sizin Bakanlığımızla ilgili, sizin sevk ve koordinasyonunuzla yapılan çalışmalar.

Bu arada da yapılmış, başta müsilajın toplanması olmak üzere, şu ana kadar yapılan tüm çalışmalar konusunda da sizin nezdinizde Sayın Cumhurbaşkanımıza, size ve değerli arkadaşlarınıza da teşekkür ediyoruz.

Sayın Bakanım, söz sizde.

Buyurun.

III.- SUNUMLAR

1.- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve müsilajla mücadele çalışmaları hakkında sunumu

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Aslında geline süreci, yapılanları, bugüne kadar attığımız adımları net bir şekilde özetlediniz. Hakikaten, müsilaj, belki ülkemizin gündeminde bugüne kadar hiç olmamış, bütün vatandaşlarımızın, milletimizin -bu noktada- beklemediği, bir taraftan çevresel, bir taraftan insan sağlığı, toplum sağlığı açısından tehlikeli bir durum. Tabii, bizi açıkçası bu durum sevindiriyor yani Meclisimiz bir araştırma komisyonu kurdu ve bu araştırma komisyonu çerçevesinde gerek atılan adımları gerek yapılan projeleri gerek sivil toplum örgütlerinin, üniversitelerimizin, ilgili tüm kurum ve kuruluşların dinlendiği, sürece katkı sağlama adına bu kurum ve kuruluşların önerilerinin dikkate alındığı bir süreci biz de izledik, şahit olduk. Öncelikle bu hassasiyetinizden ötürü, başta siz olmak üzere, tüm Komisyon üyelerimize çok teşekkür ediyorum ve hepinizi sevgi saygı ve hürmetle selamlıyorum.

Aynı şekilde, toplantımıza iştirak eden, buradaki değerli Komisyon üyelerimize, değerli milletvekillerimize bu sürece vermiş oldukları katkılardan dolayı çok teşekkür ediyorum.

Aslında ilk toplantınız Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla, bugün bir de “İklim Değişikliği Bakanlığı” eklendi.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Aynen.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANİ MURAT KURUM – Dolayısıyla, bu da belki bir tevafuk oldu.

Biz, Bakanlığımız, Marmara Denizi ve çevresini, burada yaşayan 25 milyon vatandaşı etkileyen, buradaki doğal yaşama zarar veren deniz salyası, müsilaajla alakalı Araştırma Komisyonunuza bilgi vermek üzere huzurlarınızdayız.

Öncelikle, bu sorunun çözümü için büyük bir gayret ortaya koyan, katkı sağlayan, bu noktadaki desteklerinizden ötürü siz değerli milletvekillerimize, kurumlarımıza, üniversitelerimize, hocalarımıza, bu bölgedeki 7 il valiliği bünyesinde koordinasyonunu sağladığımız valilerimize, belediye başkanlarımıza ve Meclisimize çok teşekkür ediyoruz.

Tabii, Marmara Denizi özelinde yaptığımız çalışmaların, ortaklaşa sunduğumuz çözümlerin Sayın Cumhurbaşkanımızın dünyaya ilan ettiği “2053 net sıfır emisyon” hedefi ve “yeşil kalkınma” hedeflerimize ulaşmasına vesile olmasını, bu sürecin hızlandırılmasını da temenni ediyorum.

Bugün, sizlerle ilk olarak, dünyamızı, ülkemizi etkileyen ve müsilaajın da çıkış sebeplerinden biri olan iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini paylaşacağız. Ardından, müsilaajın çıkış nedenlerini, müsilaajla ilgili tespitlerimizi, bu sürece ilişkin eylem planımızı, stratejik planımızı ve atacağımız yeni adımları, üç yıllık stratejik plan çerçevesinde yapacağımız çalışmaları sizlere aktarmaya çalışacağız. Şimdiden çalışmalarımızın da ülkemiz ve milletimiz için hayırlı olmasını diliyorum.

Tabii, bugün baktığınızda, bütün dünya, fosil yakıt kullanımı, atık problemi, çevre kirliliği, bilinçsiz tarım ve zararlı sanayi nedeniyle küresel bir krizle karşı karşıya. İklim değişikliği -biz hep söylemeye çalışıyoruz- din, dil, ırk, sınır tanımıyor; zengin-yoksul ayırmıyor ve bir çevre meselesi olmasının dışında, bir millî güvenlik meselesi, bir kalkınma meselesi; gelişmiş-gelişmemiş ülke ayırmadan istisnasız tüm hayatları etkileyen bir durum.

Bu sunumumu dağıttığımız kitapçıklardan da takip edebilirsiniz, yine aynı şekilde sunumu yansıya verdi arkadaşlar, yansııyorlar.

Neticede iklim değişikliği tüm hayatları etkiliyor. Peki, analizler, istatistikler, raporlar bize ne söylüyor? İklim değişikliğinin olumsuz etkileri sonucunda hava sıcaklıklarında artış yaşanmakta. Bu da aslında buradaki grafik de hem dünyadaki sıcaklık ortalamalarını hem de ülkemizdeki sıcaklık ortalamalarını net bir şekilde göstermektedir. 13 santigrat dereceyle başlayan Türkiye’deki ortalama sıcaklık, bugün baktığınızda 15,5 santigrat derecelere kadar gelmiş durumda; yine, aynı şekilde, tüm dünyada da yaklaşık 1,5-2 derece sıcaklık artmış durumda. 2015-2020 yılları arasında, baktığınızda, her bir yıl kayıtlara “en sıcak yıllar” olarak geçiyor ve iklim krizinden bu anlamda etkilenmeyen ülke veya bölge yok. Hatta hatta, bizim katıldığımız toplantılarda orada diğer ülkelerden gelen gençlerin görüşleri, fikirleri, bilim insanlarının verdiği görüşler doğrultusunda artık ülkeler yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Özellikle iklim değişikliğiyle alakalı, bundan sonraki süreçte mücadele kapasitesi yeterli olmayan ülkelerde iklim göçlerinin başlama ihtimali de her geçen gün daha da artmaktadır.

Tabii, iklim değişikliğine bağlı aşırı hava olayları başka olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Birleşmiş Milletler son yirmi yılda bu afetlerin tespitlerini yaptığında, iklimle ilişkili afetlerin tüm afetlerin yaklaşık yüzde 91’i olduğunu gösteriyor. Yine, buradaki grafikte görebiliriz yani son yirmi yılda yaşanan tüm afetlerin yüzde 91’i iklim kaynaklı afetlerden oluşuyor. Amerika Kıtası’na baktığınızda

1,3 trilyon dolar bir hasar söz konusu, Asya'da 1,2 trilyon dolar, Avrupa'da da 271 milyar dolar hasar söz konusu. Dolayısıyla tüm bu afetler kıtalarda yüksek ekonomik kayıplara da beraberinde sebebiyet vermekte.

İşte, dünyadaki afetlere bakacak olursak, Avustralya'daki orman yangınları, yine Grönland'da buzulların zirvesindeki yağmur yağışları, Endonezya'da binlerce insanın yine yaşamını kaybetmesine sebep olan tsunami, Hindistan'daki sel afeti, Japonya'yı vuran tayfun, Amerika Birleşik Devletleri'ni çaresiz bırakan kasırgalar, Almanya'da hayatı durduran ve gerçekten müdahale anlamında da büyük uğraşlar verdikleri seller, Suudi Arabistan'da kar yağması iklimle ilişkili aşırı hava olaylarının dünyadaki örneklerinden birkaç tanesidir.

IPCC'nin raporuna baktığımızda, 2100 yılına kadar yapmış olduğu projeksiyonlar yaz aylarında yağışlarda azalma ve sıcaklıklarda artış göstermekte ve bu artışın daha da artacağını bekliyorlar. Raporda ayrıca şehirlerde iklim değişikliğinin etkilerinin daha yoğun bir şekilde görüleceği... Bu kapsamda sel, deniz seviyesinde yükselme, ısınmanın kentlerde en çok görülecek etkileri arasında. Bazı yerlerdeki yağışların artacağını, bazı bölgelerimizdeki kuraklığın daha da ciddi boyutlara ulaşacağını yine IPCC raporu bize söylemektedir. Tabii, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz havzasında deniz seviyesinde yükselmenin küresel ortalama ya da bundan daha hızlı bir biçimde olacağı da yine bu raporda belirtilmiştir.

Ülkemiz bir Akdeniz ülkesi olup iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine de sık sık maruz kalan bir ülke konumundadır. Baktığımızda, 2000'li yıllarda meydana gelen meteorolojik afetlerin sayısı yine 1990'lı yıllara göre 3 kat artmış durumda, sadece meteorolojik afetlerin sayısı. Yine sigorta kayıplarına baktığımızda 15 kat artış, ekonomik kayıplara göre de 9 kat artış yaşandığı görülmektedir, belirtilmiştir.

Tabii, İstanbul'da yaşanan seller, Çukurova'da bundan önce görülmemiş yağışlar, Konya'mızda görülen obruklar -ki bunların sayısı giderek artıyor, 440 adete ulaştı yani 250-300 metreden artık su alabiliyoruz- Rize'de, Artvin'de, Giresun'da, Antalya'da, Muğla'daki afetler; gerek sel gerek heyelan gerek yangın afetleriyle ülkemiz son üç yılda ciddi manada iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalmış ve bölgelerimiz de bu afetlerden etkilenmiştir.

Özellikle Marmara Denizi, hakikaten, daha önce bu boyutlarda büyük ve yaygına rastlanmamış bir müsilağ problemiyle karşı karşıya kaldı. Tabii, müsilağın oluşmasını sağlayan şey, iklim değişikliği nedeniyle Marmara Denizi'ndeki artan sıcaklık. Baktığımızda, bu sıcaklık haritasında Marmara Denizi'ndeki sıcaklığın yıllar itibarıyla arttığını net bir şekilde görüyoruz. Yine, müsilağın oluşmasına sebep, denizdeki durağanlık. Biliyorsunuz, Karadeniz'den Ege'ye, yine Ege'den Karadeniz'e bir doğal akıntı söz konusu ancak denizde oluşan bu durağanlık nedeniyle Marmara Denizi'miz bir göl gibi davranmaya başladı ve bunun üstüne de oluşan kirliliği eklediğinizde... Hakikaten, kara kökenli kirliliğe baktığımızda yüzde 70, diğeri de yüzde 30 oranında etkiliyor. Bu 3 temel faktör, aslında müsilağ oluşmasında öne çıkan en önemli faktörler olarak gözüküyor.

Tabii, denizde yaşamı olumsuz etkileyen azot, fosfor gibi zararlı maddelerin oranı da giderek artıyor, oksijen seviyesi azalıyor ve denizdeki canlı çeşitliliği de bu çerçevede azalmaktadır. Yüzeyi kapatan deniz salyası sebebiyle -ki aslında bu toplamanın ne kadar önemli olduğunu orada gördük- deniz canlılarının yeterli güneş ve oksijeni alamaması ve buradaki ekosistemin devam edememesi sebebiyle de deniz üstündeki müsilağın aslında deniz dibindeki ekolojik yaşamı ciddi etkilediğini gördük, bunların tespitlerini yaptık. Bu da tabii, balıklar tarafından tüketilmesi gereken ve deniz salyasının oluşmasına neden olan fitoplanktonların hızlı çoğalmasına sebep oluyor. Aslında bir doğal döngü var, bu döngü içinde o fitoplanktonlar balıklar tarafından yeniyor; yine, oradaki ekosistem

içerisinde, aslına bakarsanız, doğal bir hayat söz konusu. Tabii, bu etkiler sebebiyle fitoplanktonların aşırı çoğalması ve bu ölü fitoplanktonların da deniz yüzeyine vurması sebebiyle bu müsilağ problemiyle karşı karşıya kaldık, sonuç olarak da bu görüntüler çıktı.

Tabii, müsilağ sadece ülkemizde değil, baktığınızda Avustralya'dan Baltık Denizi'ne, Tiren'den Japonya ve Adriyatik'e kadar dünyanın farklı noktalarında çeşitli sebeplerle zaman zaman ortaya çıkmış.

Hemen ifade etmek isterim ki yaptığımız laboratuvar deneylerinde, ODTÜ, TÜBİTAK ve bilim insanlarımızla yürüttüğümüz ileri analiz ve test çalışmaları sonucunda, müsilağın tehlikeli bir atık olmadığı ve toksik özelliği göstermediğinin tespitini yapmış olduk. Şunu da çok rahat söyleyebilirim ki: Devam eden çalışmalarımızla Marmara Denizi'miz her gün bir önceki günden daha temiz hâle geldi, gelmeye devam ediyor; kötüye gidişatı bu anlamda durdurduk, artık, balıklarımız geri dönmeye başladı ve oradaki, deniz dibindeki biyolojik çeşitlilik, biyolojik yaşam yavaş yavaş olsa da artıyor ve oksijen seviyesini de artırma noktasında çalışmalarımız devam etmektedir. Yine bugün sevindirici iyi bir sürece girmiş durumdayız. Tabii, bu yeterli değil mi? Değil, Marmara'nın sırtındaki kirlilik yükünü tamamen ortadan kaldırmadan kesin çözüme ulaşamayız. Bu da yine bilim insanlarımızla yapmış olduğumuz çalışmaların sonucudur.

Bu konuda da aslında sizlerden de beklentimiz... Bu komisyonun yapmış olduğu araştırmalar çerçevesinde zaten tespitler herkesçe malum yani, sağdan da baksanız, soldan da baksanız bu tespitleri yapacaksınız. Bu çerçevede, bizim, hızlı bir şekilde artırma tesislerimizin kalitesini, sayısını iyileştirmemiz gerekiyor ve yasal mevzuat değişikliğine de bu noktada ihtiyacımız var, hızlıca bu süreci geçirmek adına, atık su tesislerini dönüştürmek adına Meclisimiz böyle bir çalışmayı yapıyor, muhakkak sizin de raporlarınızda değinilecektir. Bu çalışmayı yapmak, buradaki stratejik plan çerçevesinde adımları atmak çok çok önemli. İnşallah, 2024 yılına kadar tüm yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek... Bu anlamda bizler üzerimize düşeni bugüne kadar yaptık, bundan sonraki süreçte de gerek belediyelerin yapacağı gerek Bakanlığımızın yapacağı işlerin takipçisi olacağız, destekçisi olacağız ve açıkçası Marmara Denizi'nin kirlenmesine kesinlikle müsaade etmeyeceğiz. Bu duruşumuzu, kararlı duruşumuzu, Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde, onların talimatlarıyla başlattığımız duruşumuzu kararlı bir şekilde devam ettirmek arzusundayız.

Sayın Başkan, kıymetli milletvekillerimiz; Bakanlık olarak, denizlerimizde yaşanan kirlilik türlerine ve çözümlerine dair çalışmalarımızı tabii biz müsilağ probleminden çok daha önce başlatmıştık. 2014 yılından itibaren Marmara Denizi'nde 91, tüm denizlerimizde de 364 noktada oluşan izleme ağımla denizlerimizdeki su kalitesini, yine buradaki ekolojik yaşamı TÜBİTAK-MAM ve ODTÜ'yle yürüttüğümüz proje çerçevesinde düzenli olarak izliyoruz, sonuçlarını belediyelerimize, üniversitelerimize ve ilgili tüm kurum ve kuruluşlara göndererek bu sonuçları paylaşıyoruz. Bu doğrultuda, 2017 ve 2019 yıllarında Denizlerde Bütünleşik Kirlilik İzleme ve Değerlendirme Sempozyumu'nu da gerçekleştirdik ve bu sempozyumlarda, izleme programlarından elde edilen sonuçları, kirlilik yükleri, kaynakları, deniz suyu kalitesinin iyileştirilmesi için alınan, alınması gereken tedbirleri, sonuç bildireleri alanında uzman sayıda birçok bilim insanımızla, yine sivil toplum örgütlerimizle birlikte ortaya koyduk. 2014'ten bu yana da denizlerimiz için Türkiye Deniz Çevresi Stratejinin Oluşturulması Projesi'nden Kara Kökenli Kirleticiler Eylem Planı'na kadar; yine mavi vatanımız denizlerimizi, göllerimizi korumak adına Deniz Çöpleri Stratejik Eylem Planı'nı hazırladık ve Türkiye kıyılarında kentsel atık su yönetimi çerçevesinde birçok çalışma yaptık ve yapmaya da devam edeceğiz. Yine izleme sonuçları doğrultusunda Tek Boyutlu Marmara Denizi Bütünleşik

Modelleme Sistemi'ni 2017 yılında ve Marmara Denizi'mizin dijital ikizini oluşturacağımız üç boyutlu MARMOD Faz II Projesi'ni de mülaj problemi çıkmadan 2021 yılının Ocak ayında başlattık, inşallah hızlı bir şekilde bu projelerimizi de tamamlayacak olacağız.

Tabii, mülaj problemi çıkar çıkmaz izleme çalışmalarımızı da bu anlamda yoğunlaştırdık. Aslına bakarsanız, acil, kısa vadede, orta vadede ve uzun vadede yapılması, yapmamız gerekenleri belirledik ve buna göre izleme faaliyetlerimizi yoğunlaştırdık. 2021 Haziran ve Eylül aylarında izleme çalışmalarımızı daha da genişleterek 700 kilometrelik tarama hattında toplam 441 noktada gerçekleştirdik. Yaz başında, özellikle 15 ila 25 metrede -soldaki grafiğe bakarsanız- görülen mülajı eylül ayında gözlemledik. Bu aslında bizim çalışmalarımız doğrultusunda aldığımız bir neticedi. Hemen 4 Haziranda 700'ü aşkın bilim insanı, kurum temsilcileri, sivil toplum örgütleriyle belki de son yıllardaki en geniş katımlı Marmara Denizi'nde mülaj probleminin çözümüne ilişkin bir çalıştay düzenledik. Ardından, 5 Haziranda Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde değerlendirme toplantısı yaparak belediyelerimizin de bu noktadaki görüşlerini aldık ve 6 Haziranda hızlı bir şekilde Marmara Denizi Eylem Planı Koordinasyon Toplantımızı ve bu toplantı çerçevesinde eylem planımızı ortaya koyduk. 22 maddelik bir eylem planımız var ve bu çerçevede, 8 Haziranda Marmara Denizi'mizdeki mülajı temizlemek için bir seferberlik ruhuyla, siyasetüstü görerek, tüm katılımcıların katıldığı; sanatçılarımızın, bilim insanlarımızın, sporcularımızın, öğrenci kardeşlerimizin, genç kardeşlerimizin, vakıflarımızın katıldığı Türkiye'nin en büyük deniz temizliği seferberliğini başlattık ve tam 15 bölgede, Marmara'ya kıyısı olan tüm alanlarda valilikler koordinasyonunda, gerek Bakanlığımızın gerek valiliklerimizin gerek belediyelerimizin buradaki sivil toplum örgütlerinin çalışmalarıyla eş zamanlı, yedi gün yirmi dört saat esasına göre bu çalışmayı başlatmış olduk. Aslına bakarsanız, böylece, kısa vadede atılması gereken adımları atmak suretiyle en azından o görüntü kirliliğini, denizin dibindeki ekolojik yaşamı etkileyen ölü planktonların toplanma sürecini yaptık ve yaklaşık 11 bin metreküp mülajı toplayarak kısa bir zamanda bertarafa göndermiş olduk.

Tabii, uzun vadeli kalıcı adımlarımızı sürdürülebilirlik esasına göre bundan sonraki süreçte kararlılıkla atmaya devam ediyoruz ve bu çerçevede, aslında atık su arıtma tesislerinin deşarj standartlarını kısıtladık ve 22 Haziranda buna ilişkin bir genelge yayımladık. Genelgeye göre, her bir sektöre yeni bir deşarj standardı düzenlemesi yapıldı ve yaklaşık yüzde 50'ye kadar da bu çerçevede kısıtlamalar getirdik. Ardından, uzmanlardan müteşkil 15 tane alt çalışma grubu kurduk ki bu alt çalışma gruplarının hepsi, kendi içinde mülajın oluşumundan tutun da bertarafı, yine eylem planları çerçevesinde yapılması gereken işleri gruplar hâlinde yürüttüler; içinde bilim insanlarımızın olduğu, üniversitelerimizin olduğu, işte TÜBİTAK, TÜBİTAK-MAM gibi kuruluşlarımızın yer aldığı bir çalışmayı yürüttük. Atık su arıtma tesislerimizin -ki bu bizim aslında bundan sonraki yol haritamızı gösterecekti- tespit çalışmasını, yine tespit çalışması çerçevesinde temizlik çalışmasını tamamen bilimsel yöntemleri baz alarak sürdürdük. Marmara Belediyeler Birliğimiz bünyesinde, Sayın Başkanımızın da ifade ettiği gibi, Bilim ve Teknik Kurulu oluşturduk ki hem Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde olsun hem de Marmara Denizi Koruma Eylem Planı çerçevesinde oluşturulan koordinasyon içerisinde, bilim insanlarımızın da görüşleri doğrultusunda mülajla mücadeleyi bilimsel olarak da değerlendirmek için bu çalışmaları yaptık.

Bu çalışmaların hemen akabinde, tabii 11 bin metreküp mülajı toplayıp bertaraf ettikten sonra 2'nci toplantımızı yaptık ve bu çerçevede noktasal kaynaklı kirliliğin tespit projesini başlattık yani bu bölgede, Marmara Bölgesi'nde proje kapsamında 445 tane kentsel ve endüstriyel atık su arıtma tesisini yerinde inceledik ve bu anlamda da 201 tane arıtma tesisine ilişkin yapılması gerekenleri belirlemiş olduk. Burada kaynağın, kirliliğin sebepleri dışında aslında Marmara Denizi'ndeki kirliliğin, bu çerçevede 445 tesisteki detaylarını da net bir şekilde görebiliyoruz. Yani bölgesel, şehir bazında,

kirlilikle alakalı, açıkçası hangi tesislerin revize edilmesi gerektiğini, buna ilişkin hangi adımların atılması gerektiğini de net bir şekilde görüyoruz. Burada bakacak olursak yüzde 90'a yakını belediye kaynaklı, yine, yüzde 5'i sanayi bölgesi, yüzde 5'i de münferit tesisler olarak görebiliriz. Bu tesislerden, 445 tesisten 244'ünün herhangi bir revizyona ihtiyacının olmadığını tespitini yaptık yani bunlar teknoloji açısından baktığımızda ileri biyolojik arıtma tesislerini içeren, teknolojilerinin bu anlamda yeterli olduğu... Diğer tesislere ilişkin, 201 tane tesisimizde de gerek atık su arıtma tesislerinin kapasitesinde, gerek belli revizyonlarda veya azot, fosfor giderimi oranlarında değişiklikler yapılması gerektiğinin tespitini yapmış olduk. Aslında, bu bizim stratejik planımızın, bundan sonraki atacağımız adımların bir çalışmasıydı ki buna göre adım atmamız gerekiyordu yani bir tespit yapıp bu çerçevede sürecimizi yürütmemiz gerekiyordu, bu çalışmayı da büyük bir hızla -açıkçası, arkadaşlarımız büyük fedakârlıklar gösterdiler- tamamlamış olduk.

Bir taraftan da tabii, denetimlerimizi yaptık. Yedi gün yirmi dört saat esasıyla, âdetâ seferberlik ilan ederek cumhuriyet tarihinin en kapsamlı, en geniş katılımı çevre denetim çalışmasını yürüttük ve muhtemel kirleticilerin tamamını bu çerçevede denetledik yani -13 bin civarında kara kökenli kirleticisi, 75 bin deniz aracı- toplamda 88.551 denetim gerçekleştirdik ve bu çerçevede toplam 131 milyon 600 bin lira idari para cezası ve 140 işletmenin de faaliyetlerini durdurma kararı aldık; bu da acilen yapmamız gereken önemli bir işti, bunu da kararlı bir şekilde gerçekleştirdik.

Tabii, bunun dışında, Marmara Denizi Koruma Eylem Planı'mız sorunun büyüklüğü ve oluşturduğu tehditler nedeniyle acil bir eylem planıydı. Bu acil eylem planımızı hem izleme, denetleme sonuçları hem de son aylarda iklim değişikliğine dair attığımız tarihi adımlar ışığında yeniden tasarladık ve bütünleşik bir stratejik plan oluşturduk yani o acil eylemin dışında bütünleşik stratejik planımızı hazırladık; bunu da değerli üyelerimize dağıttık. Burada detaylı bir şekilde bu stratejik planın... 2021-2024 yıllarına ilişkin atılması gereken adımlar, tek tek, hangi kuruluşun ne yapması gerektiği bu planda belirlidir ve bundan sonra atacağımız adımlar da bu stratejik plan çerçevesinde atılacak; biz de bu planın iş programının takipçisi olacağız, destekçisi olacağız ve buradaki adımlarımızı plan çerçevesinde kararlı bir şekilde atacağız.

İzninizle, bu stratejik plandan kısaca bahsedecek olursak... İklim krizi tabii tüm dünyayı etkilediği gibi Türkiye'yi de etkiliyor. Bu stratejik plan aslında bizim hem iklim değişikliğiyle mücadelemize öncülük edecek, destek verecek hem de bunun dışında, özel koruma bölgesi ilan edeceğimiz, özel koruma altına alacağımız Marmara Bölgesi için aslında bir anayasa olacak. Bu anayasa çerçevesinde atılması gereken adımları atacağız ki bunların hepsini de imza altına aldık, karar altına aldık ve bundan sonra ilgili kurum ve kuruluşların da üstüne düşeni yapması gerekiyor ki bu çerçevede herkes fikir birliği içerisinde hareket ediyor.

Tabii, tüm bunların dışında, Türkiye olarak biz yirmi yıldır etkili ve kararlı bir şekilde iklim kriziyle mücadelemizi sürdürüyoruz. Bu noktada, biliyorsunuz, Paris Anlaşması'na taraf olduk. Aslına bakarsanız, Paris Anlaşması'ndaki durumları inceleyecek olursak, ülkeler "Ek-1 ülkeleri" "Ek-2 ülkeleri" ve "ek dışı, ek kapsamı dışındaki ülkeler" olarak ayrılmıştı. Burada ülkemize bir haksızlık söz konusuydu. Ülkemiz Ek-1 listesinde yer alıyor, Ek-1 listesinde yer alması sebebiyle iklim finansmanına erişim noktasında... Ki iklim finansmanı ne işe yarayacak? Aslında, iklim finansmanı, iklim değişikliğiyle mücadelede bizim yapmış olduğumuz projelere destek verecek, daha da kararlı bir şekilde yürütmemizi sağlayacak.

Tabii, yapılan etkin diplomasi, müzakereler, sonuç odaklı müzakereler çerçevesinde bugün her açıdan çok iyi bir noktaya geldik. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda ülkemizin Paris Anlaşması'na taraf olacağını ve iklim kriziyle mücadeledeki

kararlılığını 2053 vizyonu çerçevesinde sürdüreceğini tüm dünyaya ilan ettiler ve bu çerçevede inşallah 2053 yılında karbon nötr bir ülke olacak, net sıfır emisyon hedefimize ulaşacak bir çalışmayı başlatmış olduk.

Aslına bakarsanız, tabloda görüleceği üzere, ülkemiz bu noktada dünyayı en az kirleten ülkelerden bir tanesi. Baktığınızda, gelişmiş ülkeler, ABD dünyadaki emisyonun yaklaşık yüzde 25'ini, Avrupa Birliği ülkeleri yüzde 17'sini, Çin yüzde 13'ünü oluştururken Türkiye sadece yüzde 0,6, yok denecek kadar az bir emisyon oluşturmakta. İnşallah, bu bizim için bir fırsat. Neticede, bu ülkelerin hepsi bu yatırımlarını yaptılar yani sanayisini, teknolojisini bu emisyonlarla gerçekleştiriyorlar; biz onlardan bir adım daha öndeyiz, gelişmekte olan bir ülkeyiz. Yeni yatırımlarımızı yeşil kalkınma devrimi çerçevesinde yaptığımız zaman da aslında iklim değişikliğiyle bu önümüzdeki fırsatı -ki biz hep şunu söylüyoruz yani ülkemiz bu noktada bu süreci yöneten, liderlik eden, etki eden bir ülke olacaktır- en iyi şekilde değerlendireceğiz ve inşallah 2053 net sıfır emisyon hedefine kararlılıkla ulaşacağız. Ben bu anlamda, bu tarihî kararı alan Meclisimize, siz değerli milletvekillerimize de çok çok teşekkür ediyorum.

En son, COP26 vesilesiyle gitmiş olduğumuz Glasgow'da da yeni dönemin ilk toplantılarını mevkiidışlarımızla gerçekleştirdik. Yine, inşallah, ayın 8'i gibi orada olacağız ve bu müzakereleri devam ettireceğiz. Orada ülkemizi çok iyi bir şekilde temsil ediyoruz, günün her saati etkinliklerimiz var ve bu çerçevede hem yapmış olduğumuz projeleri hem attığımız adımları dünyayla paylaşıyoruz. Yine, oradaki bilgiyi, teknolojiyi, bizim ülkemizde uygulamamız gerekenleri almak suretiyle de inşallah bundan sonraki sürecimizi yürütüyor olacağız.

Tabii, biz bugüne kadar, iklim değişikliğiyle ilgili bir eylem planı hazırladık biliyorsunuz. Eylem planı çerçevesinde 541 eylemle birlikte 7 bölgemize dair çalışmalarımızı yürütüyoruz.

Tabii, tüm bunların yanında, tasarruf merkezli akıllı şehir uygulamalarını hayata geçirirken güneş enerji sistemlerini, enerji savurmayan güçlü yalıtımlı binalar yaparak kendi elektriğini depolayan enerji tasarruflu yeni yerleşim alanları kurmaya gayret gösteriyoruz ve bu binalarda yağmur suyu toplama sistemlerini -biliyorsunuz- zorunlu hâle getirdik ve bu sistemler toplanarak... Aslında bundan sonra en değerli, en kıymetli varlığımız suyu korumak, daha tasarruflu kullanmak adına adımlarımızı atıyoruz.

Korunan alanlarımızın miktarını artırdık, 9,6'dan yüzde 11'e çıkardık ki İstanbul'un 2 katı büyüklüğündeki korunan alanımızı son iki yılda korunan alan ilan etmek suretiyle aslında o emisyonları yutacağımız yutak alanların sayısını, miktarını artırıyoruz; ki bu çerçevede yine Sayın Cumhurbaşkanımızın milletimizle paylaşmış olduğu millet bahçeleri projelerimiz, ormanlaştırma çalışmalarımız devam ediyor. Ülkemizin kuzeyi ile güneyi, doğusu ile batısını birbirine bağlayan 4 ekolojik hat üzerinde millet bahçelerini de yatayda birbirine bağlamak suretiyle şehirlerimize ekolojik koridorlar açıyoruz.

Yine, stratejik planımızın en önemli hedeflerinden biri olan, Sayın Emine Erdoğan Hanımefendi'nin himayelerinde yürüttüğümüz Sıfır Atık Projemiz var. Geri dönüşüm anlayışını ülkemizde yaygınlaştırıyor ve yine, Sıfır Atık Mavi'yle de deniz kirliliğiyle mücadele ediyoruz ve Marmara Denizi Eylem Planı Koordinasyon Kurulumuzun 3'üncü Toplantısında da aslında bakarsanız, 18 stratejik hedef, 43 ana faaliyet ve 132 alt faaliyetten oluşan stratejik planımızı koyarak da bu planı yürürlüğe sokmuş olduk. Tabii stratejik planımızın kapsamını İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Susurluk havzası yani Marmara Bölgesi'ndeki Susurluk havzası ki sadece kara kökenli kirleticiler, atık su arıtma tesisleri dışında, burada bitkisel üretim yapan, azot, fosfor miktarının... İşte, Tekirdağ vekillerimiz de buradalar yani Kırklareli'de, Tekirdağ'da Ergene'de baktığınızda, bu yüklerin de Marmara'ya geldiğini görüyoruz. Dolayısıyla bunlara ilişkin de stratejik plan çerçevesinde atılması gereken adımları bir bir belirledik

ve bu çerçevede kapsamı genişletmiş olduk. Tabii, bundan sonra atacağımız her adım stratejik plan çerçevesinde atılacak ve bu çerçevede, yeşil kalkınma devrimi çerçevesinde, inşallah, iyi çevresel duruma sahip, sürdürülebilir, biyoçeşitlilik açısından zengin ve tertemiz bir Marmara, yaşayan ve yaşatan bir Marmara hedefiyle çalışmalarımızı yürütüyor olacağız.

Tabii, Marmara Denizi, doğal yapısıyla, zengin flora ve faunasıyla Karadeniz'e, Hazar Denizi'ne ve Macaristan'a uzanan büyük bir parçanın özelliklerini yansıtan nadir alanlardan bir tanesi ve Marmara Denizi'ne baktığımızda, 200 farklı balık türü burada yaşıyor ve aynı zamanda, göç yapan birçok türün yumurtlama alanı da yine Marmara Bölgemiz. Bu nedenle Marmara Denizi'mizi "özel çevre koruma bölgesi" ilan ediyoruz ki bu çalışmalarımızda da artık son noktaya geldik, bütün çalışmalarımızı yaptık, inşallah, Sayın Cumhurbaşkanımızın onayıyla yakın zamanda bu tarihi kararı da milletimizle paylaşmış olacağız.

Açıkçası, doğaya zarar veren tek bir litre suya dahi tahammülümüz bu noktada yok ve yapmış olduğumuz tespitler çerçevesinde, havzadaki biyolojik tesis sayısı bölgenin yaklaşık yüzde 46'sını... Bunu 2024 yılında yüzde 100'e ulaştıracak bir planlama ortaya koyduk ve yine, atık su arıtma tesislerimizden geri kullanma oranımız şu an yüzde 3,2; bu da çok önemli yani bunları bahçede, şehir sulamalarında kullanabileceğiz. 2023 yılında bunu yüzde 5'e, 2030 yılında da yüzde 15'e çıkarmak üzere bu adımlarımızı da atıyoruz. Böylece her yıl, İstanbul'un şebekeye verilen bir aylık su miktarını geri kazanmış olacağız.

Atık su arıtma tesislerinin kamu-özel iş birliğiyle inşasına veya işletilmesine yönelik de bir çalışma yaptık. İnşallah, Meclisimizle birlikte bu çalışmayı da yaparak gerek yap-işlet-devret, yap-kirala modellerini de sisteme dâhil edeceğimiz bir çalışmayla bu süreci daha da hızlandıracak adımları atıyoruz. Tarım ve Orman Bakanlığımız -Sayın Başkanımızın da ifade ettiği gibi- bu planın bir parçasıdır, diğer bakanlıklarımız bu planın bir parçasıdır ve her bakanlığımız üstüne düşen sorumlulukları ve görevleri yapmaktadır. Bu çerçevede TÜBİTAK-MAM'la 2021 yılında Marmara Denizi havzası yayılı kirlilik yüklerinin ve alınacak tedbirlerin çalışması yapıldı ve havzada -bu da önemli bir veri- yılda 329 bin ton azot, yine 78 bin ton fosfor kirliliğinin oluşma potansiyeli olduğunun tespitini yaptık ve tabii, bu tespitler çerçevesinde Marmara Denizi'ne toplam azot ve fosfor kirliliğinin ne kadarının ulaştığına dair çalışmalarımızı da modelleme çerçevesinde yürütüyoruz. Bu azot ve fosfor miktarını azaltmaya yönelik çalışmaları da burada başlatmış olduk; denize ulaşmaması amacıyla yapay sulak alanlar inşa edilmesi önerisiyle bu inşaların, 28 tane potansiyel yapay sulak alan yerini belirledik ve bu çerçevede çalışmalarımızı başlattık.

Tabii, iyi tarım uygulamaları önemli; burada gerek su kaynaklarının verimli kullanılması gerek organik tarımın yapılarak azot ve fosfor miktarının azaltılması yönünde. Tarım Bakanlığımız bu çalışmayı, iyi tarım uygulamalarına yönelik çalışmaları da hızlı bir şekilde yürütüyor ve bu yıl Marmara ve Susurluk havzasında bulunan 7 ilimizde toplam 53 proje kapsamında 128 bin dekar araziye modern sulama sistemleriyle sulamak için yüzde 50 hibe desteği vermek suretiyle bu sulama sistemlerini yaygınlaştırıyoruz ve şu an için organik tarım uygulaması bu alanda bin hektar; bu çalışmayla birlikte 2024 yılında 10 bin hektara çıkarak adımları atmış olacağız inşallah.

Tabii, yerel iklim değişikliği eylem planlarını birtakım illerimiz bitirdi, diğerleri de 2021 yılı itibarıyla tamamlayacak ve bu çerçevede, inşallah, Çanakkale ve Yalova'mız için de TÜBİTAK-MAM ile belediyelerimizin çalışmaları yıl sonuna kadar tamamlanmak suretiyle bütün 7 ilin bu anlamda stratejik planı da bitmiş olacak.

Tabii, mevcut çalışmalarımız tüm hızıyla devam ederken bir taraftan da su kirliliği kontrolüne, yine bölgedeki eylem planı çerçevesinde tersanelerin çevresel yönetimine, entegre kirliliğinin önlenmesine, kontrolüne, atık su arıtma tesislerinin teknik usullerine yönelik yeni düzenlemeler yapıyoruz ki bu düzenlemeler de inşallah yıl sonuna kadar hayata geçecek. Buradaki 5 bin metreküp ve üzerindeki tüm atık su arıtma tesislerini anbean izliyoruz ve bu sistem sayesinde de gerek giriş sularının gerek çıkış sularının takibini yapıyoruz ve bu çalışmamızı da inşallah 2021'in sonunda tamamlayarak aldığımız verilerin de Bakanlık Sürekli İzleme Merkezinden takibini yapacağız.

Diğer bir sorun, endüstriyel tesislerin kullandığı soğutma suları idi. Bu konuda da önemli bir adım attık. Artık suların giriş ve sıcaklıklarını, debi ve sıcaklık değerlerini on-line takip ediyoruz. Bu anlamda da suların, başta konutların ısınması olmak üzere, başka alanlarda da kullanılmasına yönelik özel bir çalışma yapıyoruz; bitmesine müteakip bunu da kamuoyuyla en yakın zamanda paylaşıyor olacağız.

Balıkçılık faaliyetleri bu anlamda önemli ki buradaki ekolojik yaşamın sürdürülebilmesi adına. Buna ilişkin de gerek yasa dışı avcılık yoluyla oluşabilecek av baskısına engel olmak gerekse buradaki balık türünün sayısını ve balık miktarını artırmak adına denetimlerimize ara vermeden devam ediyoruz ve 27 Ağustos'ta Çanakkale'de mercan resiflerinin bulunduğu alanlarda yine "balıkçılık koruma alanı" olarak bu alanı ilan ettik. Marmara Denizi'nde avcılık yoluyla elde edilen su ürünlerinin dökme olarak balık unu ve balık yağı fabrikalarına nakledilmesini de bu çerçevede yasaklamış olduk. Diğer taraftan, buradaki biyolojik çeşitliliği artırmak adına bir yapay resif projesi yürütüyoruz Tarım Bakanlığımızın bu eylem planı çerçevesinde. Buradaki yapay resifler şu an 35 tane -biz de bir yapay resif bırakma törenine dâhil olduk- burada, inşallah, bu sayıyı 440'a çıkaracağız ve bu çerçevede, hayalet ağların temizlenme sürecini başlattık, şu ana kadar 50 bin metrekare hayalet ağın temizlemesini, bertarafını yaptık. İnşallah, 2024 yılına kadar Tarım Bakanlığımız 150 bin metrekare hayalet ağın temizlenme sürecini de yapıp bertarafını sağlamış olacak.

Yine, buradaki azot ve fosfor yükünü azaltmak üzere çevre dostu temizlik ürünlerini teşvik ediyoruz ve temizlik malzemelerinde "çevre" etiketli ürünlerin kullanımı noktasında oran şu an yüzde 25. Biz bu oranı 2024 yılında bölgede yüzde 100'e çıkaracak adımları atıyoruz. Bu çerçevede gerek Bakanlığımız gerek TURMEPA bünyesinde, gençlerimizi, buradaki vatandaşlarımızı bilinçlendirmek adına eğitimlerimizi yapıyoruz, sosyal medyadan olsun internet sitesinden olsun yapmış olduğumuz eylem planı çerçevesinde bilgilendirmek suretiyle bu süreci yürütmeye gayret gösteriyoruz.

Sonuç olarak, Sayın Başkan, kıymetli Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli milletvekillerimiz; küresel pandemi sonucunda milyonlarca insan hayatını yitirdi ve yine milyonlarcası eski yaşam kalitesini ve sağlığını kaybetti. Covid sürecinin ardından küresel iklim krizi, insanlığın yeni tehdidi, yeni sınavı, yeni imtihanı. Bizler bu imtihanı, hiçbir siyasi angajmana girmeden, meseleyi siyasetüstü görmek suretiyle vicdanlarımızla, insanımıza ve insanlığa duyduğumuz sevgiyle kazanabiliriz. Her zaman, her platformda vurguladığımız gibi bugün bu Komisyon'da İklim Değişikliği Bakanı olarak, bir kardeşiniz olarak, bir arkadaşınız olarak bu çağrıyla yinelemek istiyorum: İklim değişikliğiyle mücadelede ve uyumda topyekûn hareket etmek zorundayız, samimi hareket etmek zorundayız, topyekûn kararlar almak ve uygulamak zorundayız ve bu iradeyi de hep birlikte göstermemiz bir şarttır.

Marmara Denizi'nde tekrar aynı sorunla karşılaşmamak için müsilaaj sorununu kökten çözmek adına hep birlikte ortaya koyduğumuz eylemleri, projeleri inşallah kararlılıkla sürdüreceğiz ve gereken tüm tedbirleri almak suretiyle bu projelerimizi yapmaya devam edeceğiz. İnşallah, kısa, orta ve uzun vadeli çalışmalarımızın tamamını da 2024 yılına kadar tamamlayarak, "Marmara hepimizin." diyerek, "mavi vatan" diyerek yani ki bu bölgenin korunmasının belki ileriki süreçte ne kadar önemli bir karar olduğunu da çok daha iyi anlayacağız bu anlayışla, kararlılıkla sürecimizi yürütmeye devam edeceğiz.

Ben, bu sürece kadar katkı veren, yine bundan sonra katkı verecek tüm Komisyon üyelerimize, değerli milletvekillerimize, sivil toplum örgütlerimize, Bakanlığımızdaki çalışma arkadaşlarıma, mesai arkadaşlarıma, basınımıza çok teşekkür ediyorum. İnşallah, atacağımız adımların, kararların Marmara'mız için, Marmara'da yaşayan 25 milyon vatandaşımız için hayırlı olmasını diliyorum, sizleri bir kez daha saygı ve hürmetle selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Teşekkür ediyoruz.

Basının değerli temsilcisi tüm arkadaşlara teşekkür ediyoruz. Bundan sonraki oturumumuz görsel basın olmadan devam edecek. Pandemi şartları münasebetiyle görsel basınımızı dışarıya davet ettik, kendilerine teşekkür ediyoruz.

Saygıdeğer Bakanım, müsilağ sorunuyla birlikte hemen harekete geçmenizi, ilgili tüm paydaşlarla, yerel yönetimlerle, bilim insanlarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte âdeti seferberlik yoluyla yaptığınız çalışmaları o dönem de gözlemledik, şimdi de bu güzel sunumunuzdan da hafızamızı tekrar tazeleme imkânı elde ettik; ben teşekkür ediyorum sunumunuz için.

Şimdi, değerli Komisyon üyesi arkadaşlarımız, birbirinden kıymetli arkadaşlarımız, yaklaşık dört yıllık çalışma süresince hakikaten siyasetüstü hazırlanıp gelen, çalışan, çevre konusunda...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Dört yıl gibi oldu ama dört ay.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR - Dört ay, pardon.

Dört aylık bir çalışma süresince hakikaten siyasetüstü, çevre bilincini, Marmara'yı önemseyen, onu önceleyen bir çalışmayla arkadaşlarımız bütün toplantılara katıldılar.

Ben şimdi bu değerli arkadaşlarımızdan söz talebinde bulunanlara söz veriyorum.

Sayın Hayrettin Nuhoğlu, İstanbul Milletvekilimiz.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) - Teşekkür ederim.

Sayın Bakan, sizi dinleyince müsilağ sorununun hemen hemen başarılı bir şekilde çözülmüş olduğunu öğrendik. Ben şahsen aynı kanaatte olamıyorum, çok ciddi mücadele edilmesinden yana olduğumu ifade ederek bazı sorular sormak istiyorum.

Bakanlık olarak 6 Haziran 2021'de açıkladığınız Marmara Denizi Koruma Eylem Planı'nın -siz de ifade ettiniz- 1'inci maddesinde Marmara Bölgesi'nde kirliliğin azaltılması ve izleme çalışmalarının yürütülmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, sanayi odaları ve STK'lerden, müteşkil Koordinasyon Kurulu ve Marmara Belediyeler Birliğiyle de Bilim ve Teknik Kurulu oluşturulacağını öngördünüz. Bu kurul kaç defa toplandı, en son toplantısını ne zaman yaptı?

İkinci sorum: Yine bu eylem planında gemilerin atık sularının boşaltılmasının önlenmesine yönelik düzenlemenin üç ay içerisinde yapılacağı 10'uncu maddede yer almıştı. Ben böyle bir düzenlemeye ulaşamadım, yapılıp yapılmadığını öğrenmek istiyorum. Müsilağdan önce gemi atık sularının Marmara'ya boşaltılmasının önünde mevzuat gereği bir engel yok muydu ki böyle bir ihtiyaç duyuldu? Bunu nasıl açıklayacaksınız?

Yine, eylem planının 12'nci maddesinde, alıcı ortama deşarj yapan atık su arıtma tesislerinin 7/24, on-line olarak izlenmesi için 91 olan izleme noktalarının 150'ye çıkarılacağını ifade etmişsiniz; hangi oranda gerçekleştiğini öğrenmek istiyorum.

Yine aynı metinde, Marmara Denizi kıyılarını kapsayacak şekilde Bölgesel Atık Yönetimi Eylem Planı ve Deniz Çöpleri Eylem Planı'nı üç ay içerisinde hazırlayarak uygulamaya koyacağınızı ifade etmişsiniz. Yine ben yaptığım araştırmada; Bölgesel Atık Yönetimi Eylem Planı'yla ilgili bir ifadeye

bir yerde rastlayamadık, Ulusal Atık Yönetimi ve Eylem Planı kapsamında hazırlanmış bir plan gördük. Bu planın var olması yeni bir bölgesel plan yapılmasına engel mi teşkil etmiştir? Şayet hazırlandıysa bu plana nasıl ulaşabiliriz?

Yine, Deniz Çöpleri Eylem Planı için de üç ayda hazırlanacağı ifade edilen o metin... Eylül 2019'da bu konuda yayımlanmış bir genelgeye rastlamış olmakla birlikte, yeni bir şey göremedik. Bu ilk genelgenin üzerinden iki yıl geçmiş olmasına rağmen eylem planı niçin hazırlanmadı, hazırlandıysa nasıl ulaşabiliriz?

Eylem planıyla ilgili son sorum ise: Deniz kirliliğinin önlenmesi ve vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesi amacıyla kamuoyunu bilgilendirecek bir platformun oluşturulacağı 21'inci maddede belirtilmişti. Bu platform kuruldu mu; kurulduysa nasıl oluşturuldu ve kaç defa toplantı yaptı?

İkinci kısım da: Biz Komisyon olarak, organize sanayi bölgelerini gezdik, gerçekten önemli bir gayret gördük. İleri biyolojik arıtma sistemlerine geçiş bu konuda takip edilirse elbette çok iyi sonuçlar alınabilecek. Hatta bu tesislerin bazıları da enerjilerini kendileri üretmeye başlamış ki bu çok önemli bir gelişme. Destek olunursa demek ki neredeyse enerjilerini de kendileri karşılayabilirler. Fakat biz tekil sanayi kuruluşları hiç inceleyemedik, imkân kalmadı buna, çevre ve şehircilik il müdürleriyle de görüşemedik. Oradaki durum nedir acaba? Bakanlığımız bünyesinde il müdürlüklerini veya oralarda tekil sanayi kuruluşlarını denetleyecek bir teftiş kurulumuz veya benzeri bir kuruluş var mıdır?

Diğer bir sorum: Ergene'yle ilgili olacak. Biz Ergene'de inceleme yaptık. Marmara Denizi'nin derin deniz deşarjı şekliyle boşaltılmasından dolayı bu soruyu sormak istiyorum: Ergene 1 Organize Sanayi Bölgesi Evsel Ve Endüstriyel Atık Su Arıtma Tesisinde, orada fiziksel, biyolojik ve kimyasal arıtmadan sonra çamur susuzlaştırma işlemi yapıldığını da gördük. Bu işlem sonucu yüzde 25 kuruluştaki çamur keki bertaraf edilmek üzere anlaşmalı kuruluşlara teslim edildiği ifade edilmişti. Bu anlaşmalı kuruluşların statüsü nedir? Nasıl bertaraf edildiği kontrol edilmekte midir; ediliyorsa bir yönetmeliğe tabi midir? İşlemlerin sonunda Marmara Denizi'ne deşarj edilen suyun ne kadarı dönüştürülerek sanayiye ve tarım alanlarına aktarılmaktadır? Gerçi bu konuda siz bir rakam verdiniz ama genel rakam verdiniz, bu, Ergene'yle ilgili değildir, onun için o konuda da bilginiz varsa onu da öğrenmek isterim.

Diğer bir sorum: Ön arıtma, fiziksel arıtma, biyolojik arıtma, kimyasal arıtma, ileri biyolojik arıtma sistemleri ve bunlara ilave olarak da derin deniz deşarjı ve membran sistemlerinin ne olduğunu gördük. Şimdi bir de elektronik kimyasal arıtma sistemiyle karşılaştık. Bakanlığınızca daha başka yeni gelişmeler konusunda bir çalışma yapılmakta mıdır? İleri ülkelerde, gelişmiş ülkelerde bu konuda çalışmalar var mıdır, takip ediliyor mu; yoksa böyle bir çalışmayı başlatmayı düşünüyor musunuz?

Diğer bir sorum: Marmara Denizi, hepimizin bildiği gibi, bir geçiş yoludur, o nitelikte olduğu için de denizleri kirlettiğini bildiğimiz Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler ve Ege'de kıyısı olan komşularımızla bir iş birliği yapılmakta mıdır; yapılıyorsa kısa ve orta vadede nasıl bir eylem planı vardır; yoksa böyle bir çalışmayı başlatmak doğru olmaz mı?

Bir diğer sorum: Kanal İstanbul, bilindiği gibi, uzun zamandır gündemi meşgul etmektedir, karşı çıkanlar arasında çok kesin ifadeler kullanan bilim insanları da vardır. Henüz fizibilitesini göremedik, ÇED raporundaki çelişkiler de giderilemedi, temel atılıyor, bazı ihaleler yapılıyor ama hiçbirisi doğrudan Kanal İstanbul'la ilgili değil. Müsilajın yoğunlaştığı günlerde bazı yetkililer -ki en başta Ulaştırma ve Altyapı Bakanı- kanal yapılırsa müsilajı da önleyici etki yapacağını söylediler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz? Kanal İstanbul yapılmalı mıdır; yapılırsa Marmara Denizi temizlenir mi; yoksa bazı bilim insanlarının iddia ettiği gibi Marmara Denizi tamamen ölü mü?

Son sorum, aslında Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla ilgili çok soru var, onları başka fırsatta da soracağız ama bu çok güncel olduğu için buraya aldım, Cumhurbaşkanlığı kararıyla Ataşehir’de herkesin heyecanla beklediği bir alan vardı, gümrük sahası; o gümrük sahası Özelleştirme İdaresine devredildi. Şimdi, bu kapsamda Ataşehir’lilerin beklentileri çok farklıydı, ben bugün Genel Kurulda gündem dışı bir konuşmayla o beklentileri tamamen dile getirmeye çalıştım, şimdi burada uzatmaya gerek yok. Aynı zamanda Ataşehir’in birçok mahallesinde en ufak bir depremde bile yürekleri ağza getirecek kadar tehlikede olan bir yapılaşma söz konusudur. Mahalleleri iyi biliyorsunuz, gerçi sizden önceki bakanlar da orada birçok vaatte bulunmuşlardı. En son bu mahallelerden bir tanesinde rezerv alan ilanı yaptınız ama çok küçük bir alan. Bu rezerv alanlarını o tehlike arz eden konutların çokça olduğu mahallelerde yaygınlaştırmak suretiyle çözümü kolaylaştırmayı düşünmez misiniz?

Benim şimdilik soracaklarım bu kadar.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Evet, teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Bakanım.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Evet, çok teşekkür ediyorum Sayın Vekilimize.

Tabii, kurullarımız bu çerçevede laf olsun diye kurulmuş kurullar değil yani bunu samimi bir şekilde söyleyebilirim. Gerek bilim teknik kurullarımız gerek bizim oluşturduğumuz koordinasyon kurulu, bir kere, düzenli bir şekilde alt çalışma gruplarıyla birlikte süreci takip ediyorlar ve bunu etmeye de devam edeceğiz. Yani biz “Evet, müsilağı bertaraf ettik, topladık, müsilağ problemi bitti.” demiyoruz zaten. Bizim, haziran ayında denizlerimizde gördüğümüz müsilağın artmasına, yine oradaki azot, fosfor miktarının artmasına, oradaki oksijenin azalmasına ilişkin de bir tedbir almamız gerekiyordu. Gerçekten, bir seferberlik ruhuyla oluşturulan koordinasyon kurulu çerçevesinde adımlarımızı attık ve hazirana göre bugün daha iyiyiz. Bu iş bitti mi? Bitmedi tabii ki yani bitseydi zaten bu eylem planını yapmazdık. Bu eylem planını da hayata geçirmenin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaya çalıştım. Bir kere, bu çerçevede bu adımları atmak zorundayız. Yani evet, biz bir temizleme çalışması yaptık, yedi gün yirmi dört saat çalıştık, 11 bin küsur metreküp müsilağ bertaraf edildi, izleme faaliyetlerinin sayısını 90’dan 150’ye çıkardık, 2021’de tamamı bitecek o söylediğinizin ama neticede bu “Bu iş bitti, bundan sonra müsilağı görmeyeceğiz.” demek değil tabii ki. Bizim kararlı bir şekilde bu adımları atmamız gerektiği kesin. Bu komisyonlarımızın sayısını, arkadaşlar, biliyor musunuz, bilmiyorum. Koordinasyon kurulumuz 3 kere toplandı, bizim üst koordinasyon kurulumuz ama bu koordinasyon kurulunun altındaki gerek bilim teknik kurulumuz gerek Marmara Belediyeler Birliği bünyesindeki bilim kurulumuz sürekli çalışmaları yapıyorlar yani ilgili belediye ise, ilgili OSB ise, ilgili endüstriyel tesis ise alt çalışma gruplarımız bunlarla sürekli çalışmalarını yapıyorlar. Açıkçası, bunların sayısının ne olduğunu yine biz detaylı bir şekilde size verelim ama şunu net bir şekilde söyleyebilirim ki: Gerekli olduğu her anda gerek toplantılar yaparak gerek telefonlarla görüşerek... Yani kimse “Evet, bir kurul oluşturuldu, bu kurul bünyesinde bizim görüşlerimiz, fikirlerimiz alınmıyor, hiçbir şekilde toplantı yapılmadı.” veya “İşte, belediyenin, oradaki OSB’nin, bilmem neyin görüşü alınmadı.” diyemez; hepsiyle birlikte yürütüyoruz, hepsiyle bu görüşmelerimiz düzenli bir şekilde yürütülüyor. Mesela bilim kurulu 8 kez toplanmış -alt tarafta- bunun altındaki çalışma grupları daha fazla toplanmış yani sonuçta ihtiyaç olan süreçte toplanıyorlar, bir araya geliyorlar. Tabii, bu gemilerden kaynaklı kirlilik veya işte, bu yönetmelikleri revize ettik...” Daha önce izlemiyor muydunuz?” Biz, bir kere, izleme daha önce 10 bindi, 5 bin metreküpe düşürmüştük. Biz onu 5 bine düşürerek daha fazla tesisi online izliyoruz. Eskiden izlenmiyor muydu? Eskiden de izleniyordu ama şu an, orada 445 atık su arıtma

tesisinin tamamı izlenecek şekliyle 2021 yılında hayata geçecek. Şimdi orada sadece OSB değil, burada stratejik plana bakarsanız, buradaki noktasal kirliliklerin, kentsel atık suların, endüstriyel atık suların, organize sanayi bölgelerinin, endüstri bölgelerinin, serbest bölgelerin, münferit sanayi sitelerinin – ki hani siz izleniyor mu soğutma suları; termal tesis olsun, yine termik tesis olsun atık su kaynaklı kirlilik nerede varsa bunların tamamı şu an izlenmektedir, takip edilmektedir. Bunlara ilişkin de yapılan tespitler çerçevesinde -yani örneğin, 2021 yılının ilk on ayında 41 bin denetim gerçekleştirilmiş- müsilaın dışında Çevre Kanunu’na aykırı faaliyette bulunan 3.300 tesise 255 milyon lira idari para cezası uygulandı ve faaliyetleri yine, bu noktada durduruldu.

Yine, Ergene’de biliyorsunuz önemli bir çevre projesi yürütüyoruz, inşallah, yakın zamanda bitecek. OSB’ler dışında, oradaki endüstriyel atıkların, evsel atıkların da denize derin deşarj yöntemiyle birbirine bağlanacağı, ki o da ileri biyolojik arıtma tesisi... Oradaki renk ve tuz parametresiyle ilgili de çalışıyoruz yani orada da öyle bir zorunluluk yok şu an yönetmelikte ama buna ilişkin de bir çalışma yapıyoruz. Dolayısıyla Ergene’de de 48 işletme bu çerçevede faaliyetten men edilmiş ve 25 milyon lira para cezası da bu kapsamda kesilmiş durumda.

“Eylem planları...” Bizim, burada bütün kirleticilerle alakalı endüstriyel tesis ne yapacak, arıtma tesisi ne yapacak, OSB ne yapacak; hepsinin burada hangi yılda, ne yapması gerektiği net bir şekilde yazılıyor ve bu eylem planı çerçevesinde bunun takibini yapacağız. Yapmazsa eğer, gideceğiz o tesisi kapatacağız; bunu net bilmenizi isterim. “Acaba öyle mi, böyle mi; biz burayı bundan sonra idare edebilir miyiz?” Bu tesisin süresi ne zamansa bu iyileştirmesini yapacak, arıtma tesisi yoksa koyacak, efendim, yenilemesi gerekiyorsa yenileyecek, kapasitesini artırması gerekiyorsa artıracak ve bu plana uyacak. Biz de bunun, dediğim gibi, takipçisi olacağız.

Kamuoyunu bilgilendirmek noktasında “marmarahepimizin.csb.gov.tr” internet adresi var ve burada sürekli bilgilendirme yapılıyor. Yine, buna ilişkin gerek bizim Bakanlığımızın sitesinde gerek burada koordinasyon kurulu çerçevesinde görevlendirdiğimiz TURMEPA bünyesinde bölgesel eğitimler veriyor, bir otobüsle gidip orada bu bölgesel eğitimleri çocuklara, gençlere vermeye gayret gösteriyoruz.

Tabii ki başka yöntemleri aslında deniyoruz; yani atık su arıtmada mesela ozon teknolojisini şimdi bir yerde deniyoruz; belki siz de görmüşsünüzdür yani membran teknolojisi olsun, ileri biyolojik arıtmanın yenilenmesi olsun birçok yöntemi açıkçası deniyoruz. Hatta oksijen seviyesini artırmak için bilimsel birçok çalışma yapılıyor TÜBİTAK bünyesinde, bilim teknik kurulu bünyesinde. Üniversitelerden gelen öneriler, projeler burada değerlendiriliyor ve orada kıymetli olanlara -19 tane projeye- ciddi de bir destek veriliyor ve üniversitelerin de bu noktada çalışması aslında teşvik ediliyor. Bölgesel atık eylem planları hazırlandı, belediyelerden geri bildirimlerini alacağız ve yıl sonuna kadar da bunlar yayımlanacak.

Gemilerle ilgili Ulaştırma Bakanlığı talimatlarını yayımladı, deniz izleme noktalarını 91’den 150’ye çıkardık ve bunun tamamı gerçekleşmiş durumda; eylem planındaki ilgili maddeyle bu gerçekleşmiş, tamamlanmış oldu.

“Arıtma çamurlarının bertarafı...” Atıktan üretilmiş yakıt tesislerinde veya düzenli depolama tesislerinde bertaraf ediliyor. Arıtma çamurları dâhil olmak üzere atık ve atığı geri kazanmak veya bertaraf etmek üzere kurulan tesisler Bakanlığımızca denetleniyor, ÇED Genel Müdürlüğümüzce bu lisanslar çerçevesinde denetimleri yapılıyor ve yeterli şartları sağladığını tespit ettiğimiz kuruluşlara geçici faaliyet belgesi ve çevre izin lisans belgesi veriliyor. Bu çerçevede süreç yürütülüyor.

“Diğer ülkelerle iş birliği yapıyor muyuz?” Diğer ülkelerle iş birliği yapıyoruz. Aslında, bu COP toplantıları, bizim Paris Anlaşması çerçevesinde yürüttüğümüz müzakereler, diğer ülkelerde bilgi, teknoloji ne varsa bu paylaşımı da içeriyor yani biz onlarla paylaşıyoruz, onlar bizimle paylaşıyor; dolayısıyla diğer ülkelerin de bu noktadaki yeni teknolojileri bilfiil takip ediliyor.

Ataşehir’de gümrük sahasında, evet, Özelleştirme İdaresi Başkanlığımız eliyle bir planlama yapıldı, askıya çıkarıldı. Buraya ilişkin yeterli donatı ayrılacaktır, Ataşehir’in beklediği yeterli donatıyı ayırmak zorundadır. Planlama kriterleri... Biliyorsunuz, yapmış olduğumuz düzenlemeyle yüzde 40’tan yüzde 45’e çıkarma zorunluluğu getirdik ve bu çerçevede, donatılar buraya ayrılacak; Ataşehir’in ihtiyacı olan, gerek sosyal donatı olsun gerek yeşil alan olsun, bu bölgeye ayrılacak. Gümrük alanı Ataşehir’i hakikaten yoruyordu -ben Ataşehir’de yıllarca yaşadım- yordduğu için bu gümrük alanının artık buradan çıkması ve lojistik anlamda da ulaşım güzergâhları üzerinde olması gerekiyordu. Buna ilişkin çalışmayı da Ticaret Bakanlığımız yine, bizim Bakanlığımızla birlikte yürütmektedir.

Ataşehir’de olsun, İstanbul’un değişik ilçelerinde olsun, 39 ilçede hemen hemen her alanda kentsel dönüşümle ilgili çalışmalarımız var ve bu çerçevede rezerv alan belirlediğimiz, inşaatlarına başladığımız yani “yerinde, hızlı, gönüllü” prensipleriyle, vatandaşlarımızın rızasıyla yürüttüğümüz, yaklaşık 130 bin bağımsız bölümü içeren kentsel dönüşüm çalışması fiilen İstanbul’da devam etmektedir. Kartal Orhantepe’de yıkılan binayı bitirdik etrafını yapıyoruz. Pendik’te kentsel dönüşüm çalışmalarımız var, Ataşehir’de var, Kadıköy’de, Fikirtepe’de yarım kalan kentsel dönüşüm Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatlarıyla el koyduk ve orada, 15 bin bağımsız bölümü içeren, inşallah 2024 yılına kadar tamamlayacağımız bir projeyi yürütüyoruz. Üsküdar’ın, belki de Anadolu yakasının en büyük projelerinden bir tanesini, yaklaşık 4.500 konutluk, Kirazlıtepe, Ferah Mahallelerini de içine alan bir kentsel dönüşüm projesi yürütüyoruz. Ümraniye’de birçok farklı noktada kentsel dönüşüm çalışmalarımız var. İşte, Gaziosmanpaşa’da 4.400 konut, Esenler’de 60 bin konut, Bağcılar’da...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Beyoğlu’nda, Kâğıthane’de...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANİ MURAT KURUM – ...yine Beyoğlu’nda, Sütlüce’de, Güngören Tozkoparan’da... Yani hem meydan düzenlemesi hem yeşil alan hem otopark sayısının artırılmasına yönelik birçok çalışmayı inanın kararlı bir şekilde yapıyoruz, o koymuş olduğumuz hedefler doğrultusunda gerçekleştiriyoruz. Özel sektörün yapılmasına ilişkin de yine desteklerimiz var.

“Kanal İstanbul yapılacak mı?” Kanal İstanbul yapılacak, Sayın Cumhurbaşkanımız bunu 2013 yılında milletimizle paylaştılar ve bu çerçevede, milletimizin desteğini de almak suretiyle bu projeyi hem Türkiye’ye hem dünyaya ilan ettiler; ki ÇED raporunda 200 bilim insanımızla bu çalışmayı yaptık, bütün buradaki etkenler, gerek çevresel etkenler gerek havanın, suyun ve buradaki doğal kaynakların korunması gibi bütün etkenler bu ÇED raporunda belirtilmiştir. Kanal İstanbul projesinde de atılacak adımlar bu ÇED raporu doğrultusunda atılacaktır. Bu noktada, biz de ne su kaynaklarına zarar verecek ne buradaki ekolojik yaşama zarar verecek adımlara müsaade etmeyiz ve buna ilişkin tedbirleri alırız. Fizibilitesiyle alakalı... Ulaştırma Bakanlığımızla birlikte, yine bizim Bakanlığımız bu konuyu koordine hâlinde yürütüyoruz, buna ilişkin adımları da yine gerek şehircilik anlamında gerek planlama anlamında yapılması gerekenleri bizler yapmak suretiyle, İstanbul’a yeni rezerv alan kazandıracak, İstanbul’un nefes alacağı yeşil alanları tasarlayacak, planlayacak çalışmaları yapıyoruz. Su testlerinden yine akışa, deprem öngörülerine kadar her türlü öngörü de bu çerçevede çalışmıştır.

“Marmara Denizi’ni tamamen öldürecek.” gibi bir anlayış söz konusu değildir. Marmara Denizi’nde şu an zaten fiilen Karadeniz’den Ege’ye, Ege’den Karadeniz’e bir doğal akış söz konusudur ki müsilağa baktığımızda, müsilağın en önemli oluşum nedenlerinden birinin durağanlık olduğunu

görüyoruz. Sonuçta, denizi hareketlendirmek gerekir. Bunu, ister denizin temizliğini yaparak oradaki ekolojik yaşamı sağlayın ister başka yöntemlerle yapın ama bu durağanlığı gidermek gerekir ki bilim insanları da bunu söylüyor.

Karadeniz, tabii ki bu müsaj... Diğer dünya ülkelerinde... Hep çevre kirliliği sınır tanımıyor diye boşuna söylemiyoruz; Karadeniz'i de ilgilendiriyor, Ege'yi de ilgilendiriyor, Akdeniz'i de ilgilendiriyor. Dolayısıyla, bu çerçevede, biz de Bükreş Sözleşmesi ki Karadeniz'de o, Akdeniz'deki Barselona Sözleşmesi çerçevesinde adımlarımızı atıyoruz ve bu çerçevede, açıkçası diğer ülkelerle de bu müzakereleri yürütüyoruz; taraf olduğumuz sözleşmeler kapsamında bu müzakereler yürütülmektedir. Karadeniz Komisyonu Sekreteryasını da yine ülkemiz yapmaktadır. Bu çerçevede, inşallah, adımlar atılacaktır.

Evet, teşekkür ediyoruz.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Benim karşılık bulamadığını sandığım birkaç şey var ama 2 tanesini soracağım, diğerlerinin üzerine gitmeyeceğim.

Siz, tabii, genel cevaplandırmaya çalıştınız ama o genelın içerisinde bazılarını ben çok daha net cevaplar bekliyordum. Mesela, deniz komşusu ülkelerle bir eylem planı diye sormuştum. Elbette konuşuluyordur, görüşülüyordur ama bu Marmara'nın akıbetine Karadeniz'in de yakın gelecekte uğrayacağını düşünerek oradaki diğer 6 ülkeyle bir eylem planı hazırlanmasında fayda gördüğüm için bunu söylemişim.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANİ MURAT KURUM – Doğru diyorsunuz.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Keşke bir de onlarda görüşülse, bir eylem planı hazırlansa.

Diğer taraftan, Ataşehir'le ilgili, inceleme imkânı bulamamış olabilirsiniz, o sahanın yüzde 58'i ticaret, turizm ve konut alanı olarak ayrılmıştır Cumhurbaşkanlığı kararıyla ve üstelik 2.07 emsal ve 20 kat yüksekliği verilmiştir. Hâlbuki, orada “millet bahçesi” vaadiyle beraber birçok başka beklentiler vardır. Siz bazılarını da çıkarttınız, siz değil tabii, hazırlayan kimse çıkarttı onları. Ve orada, şimdi, halkın istifade edeceği millet bahçesine çok küçük bir alan kalmakta, diğer beklentiler zaten karşılanmamaktadır.

Rezerv alan konusuna gelince de Ataşehir'de yaşadığınız için çok iyi bildiğiniz gibi, gerçekten, o kadar bir tehlikeli durumla karşı karşıyayız ki. Ben mahalleleri teker teker dolaşıyorum, bölge milletvekiliyim, muhtarlarla beraberim, halkla beraberim. Yani bir küçük depremde 4,5-5 şiddetindeki bir depremde bile yürekler ağza geliyor. Neredeyse yakınından geçen tırlarla bile binalar sallanıyor. O kadar tehlikeyle karşı karşıyayken küçücük bir alan bu işi kapatmaz. Fikirtepe'ye el koymanız isabetli bir iş oldu veya Tozkoparan Küba Mahalleleri gibi birtakım yerlere ama bunlar o kadar küçücük örnek ki. İstanbul milletvekilleri var, takdir edeceklerdir. Yani bunlar 4 bin, 40 bin, 60 bin, bunlar küçük rakamlar. Üsküdar'da Kirazlıtepe'yi yenileseniz ne olur, Fikirtepe'yi yenileseniz ne olur? Maltepe, Kartal, Ataşehir; bırakın depremi, neredeyse kendi kendine yıkılmaya hazır vaziyette bekleyen binlerce konutla dolu. O rezerv alan konusunda niye cimri davranılıyor, ben bunu anlamıyorum. Yani ilan edin, şartlar kolaylaşıyor ve orada hazır bekleyen firmalar var; firmalar bir an önce başlasınlar ve bu işe adım atılsın.

Bir diğer taraftan da yani Çevre ve Şehircilik Bakanlığı o kadar çok yetkilerle donatıldı ki artık 1/100.00'lik planları, 1/5.000'lik imar planlarını ve 1/1.000'lik uygulama planlarını yapıyor. Dilediği yerde yapıyor gibi görünüyor ama işte, Barbaros Mahallesi'ni örnek vereyim size, halk başka türlü konuşuyor, diyor ki: “İlan edilen rezerv alan orada inşaatla başlayan firma için yapıldı” Oysa, orada

20 tane daha firma var. Halkın ne dediğini duymak lazım, görmek lazım. Bunun yolu, aslında bölge milletvekillerinin halkla beraber sahada olması ve muhtarlarla, sivil toplum kuruluşlarıyla, herkesle görüşmesi ve oradaki beklentileri, talepleri Bakanlığa iletmesi gerekir.

Kanal İstanbul’a gelince de tabii ki ben çok farklı düşünen bir konumdayım bir mühendis olarak. 2013’te değil, Cumhurbaşkanı ilk defa 2011’de dile getirdi, zaman zaman gündemden çıkmasına rağmen son yıllarda daha hızlı gündeme geldi. Elbette “Yapılmasın.” diyenler ve “Yapılsın.” diyenler var. Fakat ben şunu çok merak ediyorum ve önemsiyorum: Sizin kısmen ama Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının daha çok ama Cumhurbaşkanlığına bağlı bazı kurumların da görevi olabilir, bu farklı düşünenlerle “Yapılsın.” diyenler niye bir araya getirilip de “Konuşun, tartışın, bir mutabakat sağlamaya çalışın...” Biz, modern, gelişmiş bir ülke olduğumuzu iddia ediyoruz. Bilim insanları tartışıp konuşup bir konuda mutabakat sağlarsa buna itirazlar da ortadan kalkmaz mı? O zaman, böyle bir şeyi yapmayı düşünmez misiniz?

Ben ÇED raporuyla ilgili çok gecelerimi verdim, çalıştım. İnanılmaz çelişkiler hâlâ devam ediyor. Çankırı Üniversitesi rapor yayınlamış, hukuk profesörü bir arkadaşımız, tamamen teknik konularla ilgili, bir de öyle methiyeler yazarak yayınladı ki -ben Genel Kurulda da ifade etmiştim bunu- yerinde değil, doğru değil, o 7 üniversitenin içerisinde Çankırı Üniversitesine düşmezdi bu görev. Bu “Kanal İstanbul” dediğiniz sıradan bir iş değil, çok büyük bir yatırım, dünyanın en büyük yatırım projesi olduğu ifade ediliyor. O zaman, bu kadar önemli bir konuda bir bakanımız çıkıyor, diyor ki: “Müsilajı böyle önleriz.” Ben bir inşaat mühendisi olarak tam tersini söylüyorum, o bakan da mühendis yani saygı duyuyorum, elbette söyleyebilir ama ben farklı söylüyorum. ”Marmara Denizi tamamen ölecek.” diyen bilim insanlarının bir sürü ortaya koyduğu gerekçe var, o gerekçelerin de haklı olduğunu görüyorum. O zaman, ne olur bunu yapın ülkemiz için, Türk milleti için, Türk milletinin geleceği söz konusu. Bu sıradan bir proje olsa o kadar önemli değil. Ne olur? Kaybederiz işte birkaç milyar falan; öyle değil. Yani önceki rakamlar 15 milyar, sonra 25 milyar, 70 milyarlar... Ama ben hesaplıyorum -yani dolar artışına bağlı olarak demiyorum bunu- şu anda 400-500 milyar lira arasında bir yatırım söz konusudur ve bunun sadece denizle ilgili kısmı yok, ekolojik tarafı var, teknik tarafı var, ekonomik tarafı var, siyasi tarafı var. Bütün bunları göz önüne aldığımız zaman da oturup konuşulması gereken çok önemli bir konu olduğunu düşünüyoruz ve özellikle de böyle bir beklentimin olduğunu ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Evet, biz teşekkür ediyoruz Sayın Vekilim.

Tabii, şöyle: Yani kentsel dönüşümle alakalı, kentsel dönüşümün tamamını Bakanlık yapacak diye bir kural yok, bunu herkes yapacak yani vatandaşımız da bu işin bir tarafında olacak, belediyemiz de bu işin bir tarafında olacak. Bakın, beğenin beğenmeyin, az bulun çok bulun, sonuçta diyorum ki: İstanbul’un 39 ilçesinde üç yıldır -bundan önceki yaptıklarımız ayrı bir şey, tartışmıyoruz- şu, şu, şu, şu projelere başladım diyorum, 130 bin tane bağımsız bölüm yapıyoruz diyorum, yeni rezerv alanlar belirledik diyorum. Şimdi, neticede, bunu yapacak kişi sadece biz değiliz ki yani belediye de bir tarafından tutacak, belediye de yapacak. Nerede bu belediyeler? Bunlar da yapsınlar, ellerinden tutan mı var? Biz, gelen herkese kapımızı açıyoruz. Bizden bir şey istiyorsa, destek bekliyorsa, diyoruz ki: “Gel, destek olalım.”

Barbaros Mahallesi’ndeki müteahhit kimdir bilmiyorum ama sizin aracılığınızla bütün Barbaros Mahallesi’ne söylüyorum: Benim kentsel dönüşüm kriterlerime uyan kim varsa, kim dönüştürmek istiyorsa, kim vatandaşın rızasını aldıysa, kim bizim o mahalle kültürü diyeceğimiz yapılaşmaya uygun hareket ediyorsa, emsallerini bizim koymuş olduğumuz o kriterler doğrultusunda artırıyorsa gelsin,

buyursun, onunkini de yapalım; biz zaten dönüşün istiyoruz, zaten olsun, daha da sayı artsın istiyoruz Sayın Vekilim. Yani sadece 18 milyar lira kira kamulaştırma desteği vermişiz, sadece 18 milyar lira. Yani şu an bizim kentsel dönüşüm konutlarımız, İstanbul’da fiilen -bakın fiilen- 130 bin tane devam ediyor diyorum. Tüm Türkiye’de 100 bin konut açıklamışız, 50 bin konut açıklamışız, fiilen bunlar devam ediyor; 1 milyon 50 bin konuta ulaşmışız sosyal konutta son on dokuz yılda. Dünyanın hangi ülkesinde var? Yani 90 milyar liralık şu an fiili inşaatı devam eden 300 bin konut var tüm Türkiye’de. Şimdi, biz bunları yapıyoruz; sonuçta belediyemiz de yapacak, özel sektörümüz de yapacak, vatandaşımız da yapacak. Biz bunların bir kısmına plan desteği veriyoruz. İzmir’in tarihinde olmamış ya, 5 bin tane konut dönüşüyor, İzmir’in tarihinde yok. Yani ben İzmir’e gittim...

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Sayın Bakan, takdir etmiyor değiliz o tarafını ama ben onun küçük örnek olduğunu düşünüyorum.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Bu, Komisyonun konusu değil. Bir kere sordunuz, cevaplandı. Bu, Komisyonumuzun konusu değil.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Eyüp Bey, niye rahatsızlık duyuyorsunuz? Siz de İstanbul milletvekilisiniz.

EYÜP ÖZSOY (İstanbul) – Tamam ama bu, Komisyonun konusu değil.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Ya, bu mahalleleri gidin, bir görün yani Bakanı bulmuşken biz bunu ilettik. Kaldı ki müsilağa ilgili 7-8 sorudan sonra bir tek bunu sordum güncel olduğu için ve Sayın Bakan o bölgede uzun süre görev yaptı, biliyor o bölgeyi.

Söylediklerine ben katılmıyor değilim, elbette ki Bakanlığın tek meselesi değil yani belediyelerin, özel sektörün, herkesin sorumluluğu var, onu kabul ediyorum. Ben orada minik bir örnek verirken, orada rezerv alan ilan ettiğiniz alan çok küçük bir alan. Yani Aşık Veysel’e gidin, Mustafa Kemal’e gidin, Maltepe’deki Esenkent’e gidin, TOKİ orayı oyalıyor Sayın Bakan, bunu lütfen görmeye çalışın. Esenkent Mahallesi’ni oyalıyor, hem de yeni değil, üç senedir oyalıyor. Özellikle Esenkent Mahallesi için bakın bakalım, neyle karşılaşacaksınız? Kaldı ki ben Barbaros örneğini verdim ama mahalleler o kadar çok ki her birinin sorunu var.

Evet, bu konu, tabii, uzatılacak bir konu değil, kabul ediyorum ama müsilağa ilgili 7-8 tane önemli sorudan sonra güncel olduğu için onu da gündeme getirmeyi uygun gördüm.

Ben samimi cevaplarınız için teşekkür ediyorum ama elbette ki eksik kalıyor, onu da başka bir şekilde karşılamaya çalışırız Sayın Bakan.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANİ MURAT KURUM – Bilahare bir araya gelelim, bunları anlatayım detaylı bir şekilde.

HAYRETTİN NUHOĞLU (İstanbul) – Peki, inşallah.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, teşekkür ediyoruz.

Sayın Milletvekilimize de soruları için teşekkür ediyoruz.

Ben Deprem Komisyonunda bulunan biri olarak -burada Deprem Komisyonunda beraber çalıştığımız milletvekili arkadaşlarımız var- uzun süre Belediye Başkanlığı yapmış biri olarak, bu kentsel dönüşümün, deprem dönüşümünün sadece kamu eliyle yapılmasının mümkün olmadığını, beklentilerin çok arttığını, mülk sahipleri tarafından da beklentilerin artması nedeniyle de sekteye uğradığını düşünenlerdenim. Bunun birçok bileşenleri var. Biz Deprem Komisyonunda en son yaptığımız çalışmalarda, muhakkak belediyelerin işin içerisinde olması gerektiğini düşündük ve en sonunda uygun bir finans modeliyle herkesin, tüm konut sahiplerinin, mümkünse kendi mahalle

müteahhitleriyle birlikte bunun süreç içerisinde dönüşebileceğine inananlardanım. Bu olmasına rağmen, Sayın Bakanımızın büyük risk alarak, hem şahsının hem kurumunun büyük risk alarak İstanbul’da çok önemli işler yaptığına şahidim.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Uzatmak istemiyorum, hani konuyla alakalı değil ama inanın, çok uğraşıyoruz yani çok uğraşıyoruz. Yani diyoruz ki: “Yüzde 50, yüzde 60 destekleyelim, hibe verelim; dönüş, et.” bazen buna bile razı edemiyoruz yani zor bir iş. Bir gün gelin, beraber o toplantılara bir gidelim...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Nitekim, en son, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Kılıçdaroğlu’nun İzmir’de karşılaştığı sorun, normalde bu kentsel dönüşümün ne kadar zor olduğu gerçeğiyle karşı karşıya bıraktı. Onun için ben teşekkür ediyorum.

Şimdi Sayın Rıdvan Turan, Mersin Milletvekilimiz...

RİDVAN TURAN (Mersin) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Bakana ve kıymetli Bakanlık çalışanlarına, bürokratlarına da hoş geldiniz diyorum.

Sayın Bakan, şimdi, iklim krizi temelli bir müsilaç ve Marmara Denizi analizi yaptınız. Ben konuyu çok dağıtmamak adına iklim krizi tarafına girmeyeceğim. Yani bu “iklim krizi” adı altında anlatılan şeyin bir uygarlık krizi, kapitalizmin krizi olduğuna, bağlayıcılığı olmayan anlaşmaların altına bu dünyayı kirletenlerin imza atmak suretiyle yeni bir imaj çalışması yaptığına ilişkin pek çok şey söylemek mümkün burada tabii. O sebeple, ben biraz daha parçadan bütüne gitmeyi uygun görüyorum ve iklim krizi meselesinden bağımsız olarak Marmara’nın analiz edilmesini ve müsilaçın böyle konuşulmasını hem bilimsel olarak hem de teknik olarak daha uygun olduğunu düşünüyorum. Niye böyle? Çünkü siz müsilaça sebep olan üç faktörden bahsettiniz Sayın Bakan; sıcaklık, durgunluk ve kirlilik. Konuşmanızın son bölümünde de durgunluğun esas faktör olduğundan bahsettiniz. Ben böyle olduğu kanısında değilim. Dört ay içerisinde okuduğum yüzlerce makale, durgunluğu meselelerden bir tanesi olarak almakla birlikte asla temel bir mesele olarak almıyor. Burada “sıcaklık” denen şey Sayın Bakan...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Durgunluğa en önemli demedim ama belki yanlış anlaşıldı, öyle bir şey demedim, “Etkenlerden bir tanesi.” dedim. Kanal İstanbul’la sayın vekilimiz bağladı.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Hayır, denizin durgunluğuna ilişkin konuşmanızın başında, sunumda bahsettiniz.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Etkenlerden bir tanesi.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Kanal İstanbul konusundaysa “En önemli mesele olan durgunluğu ortadan kaldıracaktınız.” diye ben not almışım, bakabiliriz yani.

Neyse, benim itiraz sebebim, durgunluğu bir faktör olarak görüyor olmak değil sadece, temel olarak “sıcaklık” dediğimiz şey, Sayın Bakan, kirlilikten bağımsız bir mesele olarak ele alınmış. 1,5 derece civarında çevre denizlerde ısı artışı var, 2,5 derece civarında Marmara’da ısı artışı var. Marmara’da 2,5 derece niye ısı artıyor? Yani biz Marmara’ya mercek tutmuyoruz güneş ışınlarını toplasın diye, altına tüp gaz yakmıyoruz, niye 2,5 derece artıyor? Artmasının sebebi tabii ki kirlilik yani bir sıvı içerisinde süspansiyon hâlinde ne kadar katı madde varsa, aynı koşullarda güneş ışığına maruz kaldığında şu kristal gibi su çok az ısınacakken süspansiyon miktarı fazla olan su doğal olarak artacaktır. İklim krizi meselesine ilişkin itirazımla bunu birleştireyim.

Şuna itiraz ediyorum: Yani bir şey var, aslında bizim dışımızda bir şey. Ne yapalım? Biz de bu dışımızda olan şeyin ancak kendi görev alanımızda ya da kendi çözümleyebileceğimiz şey neyse onunla uğraşalım türünden -sizin için söylemiyorum ama- böyle bir subliminal mesajın müsilaj konusunda yaygın olmaya başladığını ben müşahade ediyorum ve bunu son derece sorunlu görüyorum. Biz, eğer bu “iklim krizi” diye tarif ettiğimiz ya da “Antroposen Dönemi’nin nimetleri” diye tırnak içinde tarif edeceğimiz şeyin üzerinden bir analiz yapacaksak, emin olun ki sonunda “Deniz bu hâlde gelmiş, müsilaj ortaya çıkmış yani buna yapacak bir şey yoktur.” noktasına kadar -egzajere ederek söylüyorum, farkındayım ama- gelebiliriz; böyle bir noktaya gelen kimse yok şu anda.

Şunu bence açık yüreklilikle ortaya koymak gerekir: Bu, antropojenik bir kirlilik meselesidir. Biz denizi kirlittik, buna “duyarsız vatandaş” deyin, “endüstrinin, kapitalizmin doymak bilmeyen kâr hırsı” deyin, “60’lardan sonraki hızlı sanayileşme” deyin, “tarımsal atık” deyin, “atmosferik hadise” deyin, şu deyin yani uzatmak mümkündür ama biz temel olarak projeksiyonumuzu ya da harekât planlamamızı insan faktörlü deniz kirlenmesi üzerine kurmak zorundayız. Meseleye de bu zaviyeden baktığımızda, Sayın Bakan, burada hâlâ Bakanlığın mevzuatında, yönetmeliklerinde Marmara Denizi’ni bir alıcı ortam olarak tarif ediyor olmanın son derece yanlış olduğunu ifade etmek isterim.

Kıymetli arkadaşlarım, Marmara Denizi bir alıcı ortam olarak telakki edilemez. Zaten başından beri -hani bilimsel olarak kullanılan bir kavram, ayrı mesele ama- benim çok alerji duyduğum da bir kavram yani alıcı ortam. Sor bakayım, almak istiyor mu? Yani böyle bir kapasitesi var mı? Ama biz kendimize göre insan merkezli bir dünya tahayyülüne sahip olduğumuz için onu alıcı ortam olarak görmüşüz, tarif etmişiz.

Şimdi, izin vererseniz, ben 4 temel tezle Marmara Denizi’nin niye alıcı ortam olarak kabul edilemeyeceğini izah etmeye çalışacağım.

Bunlardan bir tanesi şu: Bu, sizin mevzuatınızda yer alan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği kapsamında bir malum tablo var, “tablo 4” biliyorsunuz, şimdi burada, bu yönetmelik içerisinde şöyle deniyor: Bu tabloda verilen parametrelerden biri olan suda çözünmüş oksijen değeri doygunluğun yüzde 90’ından fazla olarak tarif ediliyor deşarjın olabilmesi için. Şimdi gelelim bu yönetmelik maddesi doğrultusunda Marmara’ya bakalım. Marmara’nın 0,5 ila 25 metre yani üst su kütleinde tuzluluk aşağı yukarı binde 25 dolayında geziyor, artıyor, azalıyor 18 ile 28 arası diye kaynaklar bunu yazıyorlar. Isı da kışın 6 derece ile yazın 29 derece arasında bir skala izliyor. Bilindiği üzere, bu suda çözünmüş oksijen miktarı sıcaklıkla ve tuzlulukla ters orantılı yani onun türevidir, ters orantılı olarak sıcaklık artarsa oksijen miktarı azalacaktır, tuzluluk artarsa oksijen miktarı azalacaktır. Şimdi, bu zaviyede meseleye bakıldığında ideal koşullarda 10,5 miligram/litrede bulunabilecek oksijenin yüzde 90’ını yönetmeliğe göre alırsak, burada olması gereken, yüzeyde olması gereken oksijenin 9,45 miligram/litre olması sonucuna varırız, yani 10,5 çarpı yüzde 90. Şimdi, oysa durum böyle değil. Üst su kütleinde bu değere hiçbir zaman ulaşılamıyor yani en fazla olduğu, en yüksek olduğu dönemde 6 miligram/litre civarında cereyan ediyor. Demek üst su kütleisi açısından deşarj kabul edilebilir bir şey değil. Peki, bakalım alt su kütleinde durum ne? Burada bilindiği gibi, Akdeniz’den gelen aşağı yukarı 14,2 santigrat derece sabit bir ısı var, binde 38 ile 36 arasında da tuzluluk oranı var. Bu mevzuata bakıldığında, yine yüzde 90 üzerinden hesap yapıldığında, burada da çıkacak sonuç 8,8 ila 5,5 miligram/litre. Yani bizim 25 metreden sonraki su kolonumuzda 5,5 miligram/litre ile 8,8 miligram/litre arasında oksijen olması gerekir ki biz buraya deşarj yapabiliriz. Ama yani şimdi için söylemiyorum bunu, İller Bankasının 1977’deki raporunda bile bu değer yok ki 1977 yılından bu zamana dünyanın zamanı geçti. Şu anda ise yüzde 1’ler, binde 90’lar düzeyinde bir dip oksijenasyonundan bahsediyoruz. Buradan hareketle, Sayın Bakan, birinci olarak bu sebeple Marmara’ya derin deşarj yapılamaz, bu bir.

İkinci tezim şu: Uluslararası standartlar bir yere, bir suya deşarj yapılabilmek için 5 miligram/desilitre oksijen miktarını kabul etmiş. Buradan baktığımızda da yine Marmara'ya deşarj yapmak mümkün değil. Ama ilk söylediğim yani 1'inci maddede söylediğim şey esasen bizim kendi mevzuatımız. Yani aslında biz kendi mevzuatımızı uygulayacak mıyız uygulanmayacak mıyız tartışması yapıyoruz bir taraftan yani yasalarımızı uygulayacak mıyız uygulamayacak mıyız tartışması bu bir başka taraftan. İkinci tezim bu.

Üçüncü tezim şu: Şimdi, derin deşarj denen şey yani bir denizin dibine atıkları vermek falan değil ki yani o denizin hidrografik özelliklerinin oşinografik özelliklerinin bunu destekliyor olması lazım. Bu da ne? Yani yoğunluk "gradient"i yukarıdan aşağı doğru, su kolonunun tepesinden aşağı doğru giderek artan bir gradyan takip etse -ki bu Karadeniz, Ege ve Akdeniz için geçerli bir şey- aşağıya verdiğiniz şey, atık su, o hatta seyrelerek yukarı çıktıği ölçüde oksijenle okside olmak suretiyle bertaraf olacak, bir tür doğal arıtmaya uğrayacak ama Marmara'nın hidrografik özellikleri de böyle değil. Yani bir koordinat sistemini düşünecek olursanız, yoğunluk tepede başlıyor, ara suda, ara suya gelindiğinde yoğunluk neredeyse sabite yakın devam ediyor ve ara suyun altından tekrar aşağıya iniyor. Yani bu şu demek: Aşağıya verdiğiniz atıkların, derin deşarjla verilen atıkların önemlice bir kısmı geri döner, yukarı çıkar, alanda birikir, dolayısıyla, biz kendi atıklarımızla kendimizi zehirlemiş oluruz. üçüncü tezim bu. Hani diyoruz ya "Durum daha iyiye gidiyor." diye, siz de söylediniz "Balıklar da geri dönmeye başladı." dediniz, o balıkları da söylerseniz çok sevineceğim, hangi balıklar geri dönüyor? Marmara Denizi'nin kendine gelmesinin parametreleri nelerdir? Bunları da merak ediyorum doğrusu balıkçı olarak aynı zamanda.

Dördüncü tezim de şu: Şimdi, bu Komisyona katılan arkadaşlar açısından tekrar olacaktır, onlardan da özür diliyorum ama Ergene derin deşarjına çok yakın olan bir bölgeden alınan su numunelerinden çıkan sonuçlar son derece endişe verici. Örneğin bakır değeri, Dünya Sağlık Örgütü standartları üst sınırı 0,02 kabul etmişken 2.544 miligram/litre. Çinko 0,5 miligram/litre kabul edilmişken 1.932 miligram/litre. Demir 0,2 miligram/litre kabul edilmişken Dünya Sağlık Örgütüne göre, tespit edilen 636,89 miligram/litre. Nikel, dünyada kabul edilebilir düzeyken 0,02'ye 77,6 miligram/litre. Binde 5 kadmiyum değeri üst sınır olarak alınırken, bizde 9,91 miligram/litre. Kurşun binde 1 referans değeri alınırken, çıkan değer 76,19 miligram/litre. Bakın, bu dördüncü tezim. Bu tez şunu söylüyor: Biz, Ergene derin deşarj sistemiyle Marmara'yı mahvediyoruz, Marmara'yı mahvediyoruz. Bu deşarj sistemi artırılmıyor mu dersiniz, az artırılıyor mu dersiniz, ne oluyor bilmiyorum ama bu deşarj sistemi, kıymetli arkadaşlar, Sayın Bakan, kıymetli bürokratlar; bu deşarj sisteminden sonra bakın müsilağ meselesi tetiklendi. Dikkat edin, geçen sene bu mevsimde, kasım ayı gibi öğrendik ki deşarj başlamış, ondan sonra mart gibi -yanlış hatırlamıyorsam- ilk müsilağ belirtileri ortaya çıktı ve ondan sonra da bir biçimiyle devam etti. Bu 4 temel tez gereğince... Bilimsel olarak tartışılmaya kuşkusuz açık tezlerdir bunlar. Örneğin Bakanlığınızdan şunu beklerim ben: "Ya, sen o verileri nereden aldın? O verileri bize ver, beraber gidelim, biz oradan hep beraber -Komisyon üyeleriyle beraber- su numunelerini biz alalım, bu verilerin çıktığı metotla, yöntemle analizimizi yapalım ve sonuçlara bakalım." Öyle ya, bilim bu yani bilimde "yüzde 100" diye bir şey yoktur, bilimde "mutlak" diye bir şey yoktur, gerçekliğe yakınsamak vardır, biz de bunun için çaba sarf ediyoruz. Mesela bunu yapabilir Bakanlık.

Bu 4 tez doğrultusunda söylemek istediğim şey, Kıymetli Bakan, ne yazık ki sizin sunumunuzda derin deşarj ya da başka bir deyişle, Marmara Denizi'nin alıcı ortam olarak kabul edilmemesi gerektiğine ilişkin bir şey görmedik, bir şey görmedik. Benim hem bilimsel hem de vicdani kanaatim, bu mesele çözülmeden -yani sadece Ergene için söylemiyorum ha, yani sadece Ergene için söylemiyorum, bunu aynı zamanda bütün belediyelerin atıkları için de söylüyorum- Marmara Denizi bir alıcı ortam olarak mütalaa edildiği sürece biz daha çok komisyon kurarız, daha çok fazla aynı yün yumağıyla

oynayan kedi gibi o dolaştığımız yerden bir türlü kendimizi kurtaramayız. Yani bir de şimdi, şunu anlamak mümkün değil: Bu hizmet denilen şey nedir? Yani belediye evimize suyu getiriyor, doğru mu? Çeşmeyi açıyoruz, suyu kullanıyoruz; hizmet orada bitmez ki o atığı da temizlediğinde hizmettir o; zaten parasını da alıyorsun yani. Eve su götürmek değildir belediyenin işi, o atığı da temizlemektir. Şimdi, bu zaviyeden bakalım, kamu böyle çalışmalı, eyvallah.

Peki, sanayi nasıl çalışmalı? Şimdi, orada pipetlerini Ergene havzasına daldırmışlar, suyu çekiyorlar -taban suyu iyice düşmüş durumda- o suyu diledikleri gibi kullanıyorlar, sonra ne olacak, bunu kim temizleyecek kardeşim? “Kamu temizlesin.” Böyle şey olur mu? Yani sen kirletiyorsun, o tişörtten para kazanıyor musun? Kazanıyorsun. O tekstil ürününden sen onu boyadığında para kazanıyor musun? Kazanıyorsun. Kardeşim, bunun atığını sen niye dereye veriyorsun? Tişört üretmek hizmeti aynı belediyenin su hizmetinde olduğu gibi bir şey olmalıdır ancak onu ürettikten sonra atıklarını da sen yeniden kazanırsan o zaman bir hizmettir bu. Onun haricinde, bir grup sermayedarın bizim bütün varlıklarımızı iç etmesidir, sömürmesidir. Yani bunu vicdanen de hukuken de siyaseten de ne dersiniz deyin, kabul etmek mümkün değil. O sebeple, bu kirletenlere sanayi tesisleri açısından o suyu yeniden kullanmak gibi bir zaruret getirmemiz lazım, onların kirlettiğini kamu kaynaklarını kullanarak... Bu, özelleştirme de olsa aynı şey, yine kamu kaynağıdır giden, özelleştirme olmasa kamu eliyle yapılsa da aynı şey, kamu kaynağıdır giden. Onların kirlettiği suyu, onlardan 5 kuruş, kör kuruş talep etmeden “Onun sorumluluğunu yüklenin kardeşim.” demeden kamu niye yükleniyor ya? Olmaz böyle bir şey. Yani şunu söylemeye çalışıyorum: Yalnızca Ergene meselesi değil tabii ki aynı zamanda İstanbul meselesi, aynı zamanda Kocaeli meselesi, aynı zamanda Susurluk havzası meselesi, Marmara havzası, tarım havzaları; tarım havzalarında kullanılan kimyasallar, tarım zehirleri, azotlu fosforlu gübreler meselesi yani hani, dediniz ya “Marmara koruma alanı ilan edilecek.” diye... “Koruma alanı” bana çok güzel gelen bir laf. Sizden, tabii, içini doldurmanızı istiyoruz ama koruma alanı ilan edildiğinde mesela Ergene derin deşarjı olmayacak mı? Ben Marmaray’da çalışıyordum o zaman “1 milyon metre küp ne olacak?” diye tartışılırken götürüp Çınarcık çukuruna o hafriyat döküldü, Marmaray’ın doktoruydum o zaman ben. O hafriyat oraya döküldü, o hafriyat dökülmesinin ekolojik sorunlarıyla hâlâ başa çıkabilmiş durumda değiliz. Kanal İstanbul’un hafriyatı ne olacak, ayrı tartışma konusu tabii ki.

Yani uzun lafın kıyası, bir felsefeye ihtiyacımız var, bir felsefe değişikliğine ihtiyacımız var yani yaptığımız şeyi birkaç düzey daha iyi yaparak bu meseleyi çözmek mümkün değil. Çalışmalarınızı gayet kıymetli buluyorum Sayın Bakan -yani konuşmanın tümünden lütfen böyle bir sonuç çıkmasını- çalışmalarınız kıymetli ama biz zaten yapmakta olduğumuz şeyi biraz daha iyi yaparak bu sorunu çözemeyiz. İnsanlık, doğa, ne dersiniz deyin, karşımıza çok radikal davranmayı gerektiren bir sorun getirdi, dikti. Bu radikal sorunla ancak radikal tutumlarla, mesela alıcı ortam olmaktan çıkarak ve buna benzer tedbirleri alarak ancak başa çıkabiliriz, başka türlü bununla başa çıkmak ne yazık ki mümkün değil. Mesela, Çanakkale-Balıkesir bütünleşik sahil planlamasının olduğu yerde ben denizin kurtulabileceğine -sizin Bakanlığınızdan geçti bu- inanmıyorum, açık söyleyeyim. Yani o Marmara Adası’ndaki taş ocaklarının -ki bir kısmının ÇED’inin olmadığını biliyoruz- yaydıkları tozun deniz ekosistemi üzerinde ne kadar etkisinin olduğunu hepimiz biliyoruz. Yani bu inşaatçılıkla nereye kadar, nasıl yapılabilir, soru işareti.

Bir de son olarak şunu söyleyeyim: Soğutma sularından bahsettiniz, bu konuda önlem almak çok iyi bir şey fakat mesela klor dioksiti ne yapacağız? Yani klor dioksit soğutma suyundan daha beter bir şey. Oradaki kabuklular oraya yapışmasın diye yukarıdan basıyoruz klor dioksiti; bu, deniz ekosistemi için bir numaralı zehir. Mesela bununla gelmek gerekiyor, radikal olmak gerekir dediğim şey bu. Yaptığınız şey, yaptığınızı daha iyi yapma adımdır, saygıdeğer bir adımdır ama klor dioksiti yasaklarsak, işte bu radikal adım olmuş olur; bu bize kazandırır.

Biraz uzattım, kusura bakmayın.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ediyoruz Rıdvan Bey’e değerlendirmeleri için.

Sayın Bakanım, buyurun.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Evet, yani belki biz yanlış anlattık.

Şöyle: Yani biz Marmara’yı kesinlikle alıcı ortam olarak görmüyoruz, değerlendirmiyoruz, doğru da bulmuyoruz yani bir foseptik çukuru gibi Marmara Denizi’ni kullanmanın yanlış olduğunu değerlendiriyoruz ve buna ilişkin de zaten Stratejik Plan bunu içeriyor. Yani şu an Marmara Bölgesi’ndeki bütün atık su arıtma tesisleri, bütün kirleticiler incelenmiş; yüzde 46’sı ileri biyolojik arıtma tesisi. İleri biyolojik arıtma tesisi ne demek? Yani bu, aslında...

RIDVAN TURAN (Mersin) – Azot, fosfor tutuyor demek.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bu su ki geri kullanmasını da artıralım diyoruz yani bu atık su arıtma tesislerinden çıkan suların şu an yüzde 3’ünü kullanıyoruz, diyoruz ki bunu yüzde 5’e, sonra yüzde 15’e çıkaralım. Dolayısıyla, bizim atılmış suların, ileri biyolojik arıtılmış suların Marmara Denizi’ne verilmesi, bu noktada “Denize derin deşarj” dediğiniz bu değil herhâlde.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Aynı zamanda bu da.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Kaliteli arıtılıp veriliyorsa, tamam.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Ağır metaller, diğer toksik...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ama şöyle, Sayın Vekilim: Bunun bilimsel olarak şu an Marmara’ya zarar verdiğine dair, ileri biyolojik arıtmadan bahsediyoruz yani sonuçta bunun standartlarını koyuyoruz, bu standartlar çerçevesinde ekolojik yaşama herhangi bir zararı olmayacak şekliyle standart belirliyoruz, bunu da diyoruz ki Marmara’ya ver, hatta bırak Marmara’yı, bahçede kullan, derede kullan.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Sayın Bakanım, sizin yönetmeliğinizde bu “Olmaz.” diye yazıyor.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Hayır, hayır. Bakın, şimdi, Sayın Vekilim, şu Stratejik Plan 2024’e kadar bütün Marmara’daki kirleticilerin atık su arıtma tesislerinin yüzde 100’ünü... Ama ileri biyolojik arıtma tesisi ama membran teknolojisi ama ozon teknolojisi; sonuçta o, kullanma suyu kalitesinde su üretecek şekliyle bertarafıdır; bunu nereye verirse versin. Zaten ben diyorum ki denize vermeyi bırak, getir o suları kullanalım yani şehirde kullanalım, bahçe sulamada kullanalım. Dolayısıyla, zararlı bir su olsa orada nasıl kullanacağım?

RIDVAN TURAN (Mersin) – Sayın Bakanım, iki farklı şeyi konuşuyoruz yalnız.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Dolayısıyla, o su zararlı değil. Yani bizim...

RIDVAN TURAN (Mersin) – Membran yaparsanız evet ama ileri biyolojik dediğiniz şey, burada alıcı ortam standardı konulurken yapılan hesap yani ileri biyolojik midir, fiziksel midir ayrımı yapmıyor.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bakın, ama ben ne diyorum...

RIDVAN TURAN (Mersin) – Yönetmelikte diyor ki: “Bu, oksijen miktarına göre belirlenecek.” Ya yönetmeliği değiştirmek gerekir bu konuda, o zaman da hangi veriler ışığında değiştiriyoruz, onu koymak gerekir.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Sayın Vekilim, yeni bir eylem planı koymuşuz diyorum ortaya, yeni eylem planı çerçevesinde bu adımların atılması zorunlu diyorum. 2024’e kadar oradaki belediyeler, oradaki sanayi kuruluşları bu tesisleri yapmakta zorunlu, bunu yaptıktan sonra da Marmara’nın alıcı ortam olması, olmaması çok önemli değil. Neden? Hatta hatta o temizlenmiş suların oraya verilmesinin oradaki oksijen seviyesini artırma adına faydası da olacak. Şimdi, dolayısıyla, bizim planımız bu çerçevede. Orada belki yanlış anlaşılma var. Yani biz, hiçbir şekilde Marmara’yı foseptik mantığında düşünmüyoruz, arıtılmamış 1 gram suyu oraya bırakmayacaklar.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Ergene için ne diyorsunuz?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ergene’nin şu an kullanılan kapasitesi yüzde 3’tür, yüzde 3’ü Marmara’ya denize derin deşarj yapılmaktadır. Denize derin deşarj yapılan su ileri biyolojik arıtma tesisinden geçmektedir. Dolayısıyla, oradaki... Ki biz bu söylemler üzerine ODTÜ’yle oradan numune aldık, suyun kalitesinde yani ileri biyolojik arıtma veya işte, “Arıtılmadan gidiyor.” diye bir söylem söz konusuydu, herhangi bir farklılık yok, eski... Hatta hatta bırakın onu, bakın Marmara’da -bunlar bilimsel çalışma, siz de bilimle uğraşıyorsunuz- 1960 yılındaki azot, fosfor seviyesi ile 1990 itibarıyla... Bakın, 1960’ta çok düşük, 6; 1990’la birlikte 10 seviyelerine çıkmış, 10 ile 12 arasında geziyor. Bu, 2020 yılında da aynı, 1990 yılında da aynı. Bu azot, bu da fosfor, size bunun çıktılarını verelim, bilimsel şeylerini de verelim, burada bir farklılık söz konusu değil. Sonuçta, bizim eylem planımız, bu çerçevede yapılacak tesislerin hepsinin ileri biyolojik arıtma tesisine, membran teknolojisine, ozon teknolojisine geçmesiyle birlikte bunu denize derin deşarj yapabilirsiniz, ister denize yapın, ister başka yere yapın, bunun bize zararı yok; aksine, faydası var. 2024’e kadar da bütün işletmeler buna geçmek zorunda, bölgede iş yapan bütün sanayi tesisleri. Bakın, 1950’lerdeki düzensiz göçle bu sorunları yaşamışsınız. Orada kurulan fabrikaların, OSB’lerin -gittiniz, gördünüz- hepsinin tesis kurma zorunluluğu var yani bunu açarken oraya bu tesisleri kurmak zorundalar. Kurduktan sonra da ama belediye deşarjına ama denize, neyse orası, bizim gösterdiğimiz alan neresiye oraya deşarj etmek zorunda. Bunların sürekli izlemelerini değiştirdik, OSB’leri gezdiyseniz görmüş olmanız lazım, bunlar zorunlu. Ha, olmayan küçük işletmeler var, kurulmuş, zamanla şey yapılmamış; şimdi, bunların hepsinin, bu plan, 2024’e kadar geçmesini zorunlu hâle getiriyor.

Bunun dışında, Türkiye’nin en büyük çevre projesi diyeceğimiz, bugünkü paralarla belki 10 milyar liralık bir proje de -ki 5 tane atık su arıtma tesisinde arıtılan suların denize derin deşarjını sağlayacak proje, Ergene- inşallah önümüzdeki yıl itibarıyla tamamlanacak diye biliyorum ve bu çerçevede, oradaki sorun sadece şudur: Tuzluluk ve renk parametresiyle alakalı sorundur, Ergene’ye deşarjdan bahsediyorum. Bunları gidermek için de çalışma yapıldı, belki gördünüz onu, Gaziantep Sanayi Sitesinde uygulanıyor, onu izliyoruz, eğer o tutarsa bunu tüm Türkiye’ye yayacağız, Tekirdağ’da da varmış. Dolayısıyla, bu noktada sanayi tesislerinin de arıtması olmak zorunda, zaten yönetmelik de bunu içeriyor. Marmara Denizi’ni özel çevre koruma bölgesi ilan etmeyi de aslında bir kuyumcu hassasiyetiyle burayı yönetmek için yapıyoruz. Burada gerek o karasal kirleticileri gerek deniz kökenli kirleticilerin hepsini takip edeceğiz, etmek zorundayız. Tekrar söylüyorum: Marmara Denizi’nin foseptik gibi kullanılmasını istemeyen başta biz ve buna da müsaade etmeyeceğiz. İnşallah, bu eylem planı çerçevesinde bunları hep birlikte, hepimizin desteğiyle hayata geçirdiğimiz anda da kalıcı çözümleri de ortaya koymuş olacağız, burada hiçbir endişe, tereddüt olmasın. Belki biz yanlış anlattık. Dolayısıyla, arıtılmış suların verilmesinde bir sakınca söz konusu değil.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Uzatmayacağım, birkaç şey söyleyeyim.

Sayın Bakanım, ileri biyolojik arıtmanın Ergene sularını arıtması mümkün değil. Yani içinde azot ve fosfor olan evsel atıkları ya da benzer atıkları bununla arıtabilirsiniz ama siyanür olan, arsenik olan, siyanür tuzları olan, anilin olan, kurşun olan, kobalt olan, cıva olan, bunları arıtamazsınız; tam tersine, ileri biyolojik arıtmayı bozarsınız, dolayısıyla orada ileri biyolojik diye bir şey olmaz.

İkincisi, söylediklerinizden şunu anlıyorum, eğer böyleyse çok mutluluk verici: Biz 2024 yılına kadar ileri biyolojik dâhil, membran, “reverse osmos” dâhil... Böyle mi diyorsunuz?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Aynen bunu diyorum.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bu, şu anlama geliyor ama: Atılacak suyun âdeta içme suyu evsafına geldiği anlamına geliyor. O zaman, zaten su fakiri bir ülkede niye bunu atacaksınız? Her yerde kullanabilirsiniz, mümkündür.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Aynen öyle, kullanalım diyoruz zaten onu da.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Bu çok büyük bir iddia. Ben şu anki projeksiyonlarda, doğrusunu isterseniz, 2024 yılına kadar bütün atık suların ileri membran teknolojisiyle “reverse osmos”la falan arıtılacağını tahmin etmiyorum ama iddia sizin.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bakın, arkada var tablo, iki tane tesis. Sadece benim iddiam da değil artık, bunun altına ilgili kurum ve kuruluşların hepsi imza attılar, yapmak zorundalar, yapmazlarsa gereğini yaparız.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Vallahi Sayın Bakanım, dün Tarım ve Orman Bakanımız da buradaydı, “reverse osmos” dediğimizde “Litresi 50 sent, çok pahalı.” diye anlattı, herkes buradaydı. “Böyle bir şey olmaz.” dedi.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bilmiyorum Bakanımız ne dedi de sonuçta...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – “500 milyon euroya mal oluyor, arıtamayız...”

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yok, buradaki arıtma tesisleri kaç lira, 10 milyar lira mıydı?

ALİ ŞEKER (İstanbul) – İstanbul için 10 milyar lira.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yok, yok; sadece İstanbul değil, tamamı 10 milyar lira civarında. Ya, 10 olmasın, 15 olsun; Marmara Denizi var, sonuçta memleketimiz için, 15 milyar lira harcanır, yapılır. Biz, bugüne kadar öyle veya böyle... Bu kıyası da söylemek isterim: Nüfusumuzun yüzde 13’üne arıtma hizmeti veriyorduk 2002’de, şu an yüzde 88’ine verir hâle geldik; ha, bunun bir kısmı ön arıtma, bir kısmı ileri biyolojik arıtma, bunu belediyelerimiz yaptı, devletimiz yaptı. Sonuçta, buradan buraya getiren anlayış, inşallah, bundan sonraki süreçte de yüzde 100’ünü arıtacak şekliyle çalışacaktır, siz bize inanın, yaparsa AK PARTİ yapar.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Biz farkındayız Sayın Bakan(!)

Son sözüm şu olsun: ODTÜ’nün sonuçlarından bahsettiniz, size teklifim olsun, Komisyon üyelerinden katılmak isteyen arkadaşlar ile Bakanlığın yetkilileriyle birlikte gidelim, o derindeşarjın oradan su analizlerini alalım, onları...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Aldık, aldık ya.

RIDVAN TURAN (Mersin) – Biz de aldık, ben de size söylüyorum ki böyle değil. Sayın Bakan, ben de okuyorum, ben de diyorum ki öyle değil bu değerler, böyle.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ama ODTÜ’nün gemisi gitti, hocayı arayalım, sorun; ondan aldık diyorum ya.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Anladım da ben de hocayı arayayım, konuşsun sizinle.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Burada bizim ne kazancımız var ki bunu söylememekte, varsa var deriz, yoksa yok deriz. Sonuçta, Ergene’deki kirlilikte geçmişe nazaran herhangi bir değişim söz konusu değil, eskiden de kirliydi.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Ergene’de değil, denizde söz konusu.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Döküldüğü yerin orada...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Biz de denizden aldık zaten. Eski ile yeni arasında bir fark söz konusu değil.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Başka bilim adamları bunun olduğunu iddia ediyor da o açıdan ilginç.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Doktorlar da her şeyi farklı söylüyor biliyorsunuz.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Ama tartışıp doğruya ulaşmak lazım.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Teşekkürler.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ediyoruz.

Şimdi Sayın Gülizar Emecan, İstanbul Milletvekilimiz...

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, değerli Bakanlık bürokratlarımız; hoş geldiniz öncelikle.

Sunumunuz için teşekkür ediyoruz.

Evet, dört aydır Komisyon olarak burada çeşitli kurum ve kuruluşları, akademisyenleri dinledik Sayın Bakan ve aslında, ben, devamlılığı da olması açısından Rıdvan Bey’in bıraktığı yerden şöyle devam etmek istiyorum: Derin deniz deşarjıyla ilgili farklı görüşler var uzmanlar, bilim insanları arasında. Sizin bu ortaya koymuş olduğunuz 2024 projeksiyonu, hedefi tabii ki çok güzel, umarım, oraya ulaşabiliriz ancak bugünden baktığımızda üç yılımız daha var ve Marmara’nın da kaybedecek zamanı yok. O nedenle, bu söylediğiniz çalışmalar yapılırken başka yönden de önlemlerin alınması, dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca, bu derin deniz deşarjıyla ilgili bu kadar farklı düşünüldüğüne göre belki sizin Bakanlığınızın da öncülüğünde bu konuda ayrı bir çalışma...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yok, yok; farklı düşünüyoruz, sayın vekilimizle aynı şeyleri düşünüyoruz.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hayır; mesela, Ergene’yle ilgili farklı bakabiliyoruz. İleri biyolojik artmanın her alanda yeterli olup olmadığıyla ilgili... Bakın, şu an için diyorum, 2024 projeksiyonunda başka şeyler söylediniz siz “membran” dediniz, “reverse osmos”, ozon konuşuldu biraz önce; bunlar tamam, toplu hâlde, bir arada olduğunda sorun çözülüyor görünüyor ama şu andaki durumda ileri biyolojik arıtmayla derin deniz deşarjının Ergene’de yeterli olmadığıyla ilgili bir tartışma varsa belki bu konuda gerçekten başka bir çalışma yapılması lazım. Yani burada, biz Komisyon olarak da bu konuyu hep partilerüstü aslında konuşuyoruz, düşünüyoruz. Bu anlamda, yani yok sizinki doğru, bizimki doğru noktasına gitmememiz gerektiğini düşünüyorum, bir çalışma yapılması gerekiyor. Mesela ben şöyle bir şey sormak istiyorum derin deniz deşarjıyla ilgili: Biraz önce Rıdvan Bey, aşağı akıntı ve yukarı akıntıyla ilgili bazı değerlerden bahsetti hatta İller Bankasının 1975 senesindeki bir gerekçeye dayandırdı. Neydi o diye baktığımızda, Akdeniz yönünden Çanakkale Boğazı vasıtasıyla Marmara’ya

girip tüm baseni katettikten sonra Boğaziçi vasıtasıyla Karadeniz'e ulaşan Akdeniz kökenli alt akıntının artırılmamış veya yeterli artırılmamış atıklar için seyrelme ortamı ve bu atıkların Karadeniz'e taşınması için konveyör olarak kullanılması, şimdi, böyle bir taşınmadan bahsediyor. Ben bu noktada şunu sormak istiyorum Ergene'yle ilgili özellikle: Bu açıklamalar doğrultusunda, bu tartışmalar doğrultusunda, Ergene deşarjı hakkında yani Karadeniz'e ulaşması noktasında sizce bu deşarj Karadeniz'e gerçekten alt akıntıyla ulaşmakta mıdır? Bu konuda ne düşünüyorsunuz, onu merak ediyorum.

Ergene'yle ilgili kısa bir sorum daha var, onu da sorduktan sonra diğer bir konuya geçeceğim. Ergene deşarjını Ergene Derin Deniz Deşarj AŞ isimli bir şirket yürütüyor şu anda. Bu şirketle ilgili bize biraz daha detaylı bilgi verir misiniz? Yani yapısı nedir?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANİ MURAT KURUM – Neyin?

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Şirket, Ergene Derin Deniz Deşarj AŞ. Hangi yöntemle çalışılıyor? Burada, sonuç olarak, özel bir iş yapıyor, özel bir şirket bu. Nasıl kazanıyor? Nasıl bir anlaşma var aranızda? Bu noktada bir bilgi verirseniz. Sonuç olarak, hani gelir garantili yap-işlet-devret modellerinden de bahsettiniz biraz önce sunumunuzda, daha doğrusu bahsetmediniz şu kitapçığımızda var. Bu konuda da bizde kafa karışıklıkları var yani onu da belirtmek istiyorum. Bir bunu sormak istiyorum.

Tabii, Ergene'yle ilgili şu bir gerçek Kasım 2020'de sistem devreye girmişti ve şu anda hâlâ kirli aktığını da görüyoruz Ergene'nin yani bir değişiklik olmadığını da görüyoruz. O nedenle bu Ergene konusunun ayrıca çalışılması ve tekrar tartışılması gerektiğini ben düşünüyorum. Bu konuda çok fikir ayrılıkları var.

Şimdi, Sayın Bakan, sunumunuzda yine "2014'ten itibaren izlemelere başladık." dediniz. Marmara Denizi'yle ilgili 2014'ten önce hangi boyutta izleme yapılıyordu, hiç mi yapılmıyordu? 2014'den sonra başlayan izlemenin boyutu nedir? Ben onu merak ediyorum.

Şimdi tabii, etrafımız denizlerle çevrili ve sonuç olarak da Marmara bir iç deniz. Yaşadığımız veya bu yaşamış olduğumuz müsilaj sorunu gibi veya geniş çaplı bir felaketle yine karşılaşacak olduğumuzda mesela Bakanlığın vakit geçirmeden eyleme dönüştüreceği bir eylem planı var mı? Varsa bu planın prosedürleri ve görevlendirmeleri nedir diye de merak ediyorum. Marmara Eylem Planı'nın dışında bu sorduğum soru. Yani benzer olası. Mesela, yine bu Komisyonda bazı uzmanların erken uyarı sistemiyle ilgili önerileri oldu, olası bir felaket için erken uyarı sistemleri gibi şu anda herhangi bir şeye sahip miyiz? Onu da sormak istiyorum. Tabii, sahipsek bu son müsilaj neden oluştuğundan sonra acil bir şekilde müdahale edildi onu da sormak lazım. Yani, bu yaşadığımız müsilaj olayının ilk olmadığından hareketle herhangi bir sebeple kirletilme başta olmak üzere bir erken uyarı sistemine bugüne kadar neden ihtiyaç duyulmadı? Sizce böyle bir sisteme ihtiyaç var mı? Fikrinizi de öğrenmek istiyorum bu konuda.

Bir diğer sorum: Karadeniz'le ilgili, Karadeniz'e kıyısı olan diğer ülkelerin koruma alanları oluşturduğunu biliyoruz. Marmara'da koruma alanları oluşturulmasını konuşuyoruz, söylüyorsunuz zaten siz de ama Karadeniz'de, bizim Türkiye kıyılarında herhangi bir koruma alanı ilan edilmiş alan bildiğim kadarıyla yok. Bu konuda Bakanlık olarak bir çalışmanız var mı?

Son olarak da, Sayın Başkan, Sayın Bakan; tabii, en önemli problemlerden biri de yoğun şehirleşme. Şimdi kara kökenli atıkların sizin de sunumunuzda bahsetmiş olduğunuz gibi yüzde 70 olduğunu düşünürsek ve evsel atıkların da bunun içindeki oranının çok yüksek olduğunu düşünürsek özellikle büyük şehirlerdeki yoğun betonlaşma, şehirleşme, İstanbul özelinde tabii bu bugüne kadar çok daha yoğun bir şekilde yapıldı. Oradan ben Kanal İstanbul'a bir girmek istiyorum. Sayın Nuhoğlu bu

konuda soru sordu, siz de cevabınızı verdiniz. Soru sormayacağım ama ben şunu söylemek istiyorum: Şimdi Kanal İstanbul'un yapılması durumunda bölgede yaklaşık 500 bin yeni nüfusun istihdam edileceği, yaşayacağı şeklinde de bir projeksiyon var bittikten sonra. Şimdi kara kökenli ve evsel atıkların Marmara Denizi'nin kirliliğinde yoğun şekilde etkili olduğunu düşünürsek, yeni oluşacak... Mesela Kanal İstanbul'a gelmeden önce zaten İstanbul'un kendi içinde bir büyümesi, nüfus artış hızı var, sürekli büyüyen ve nüfusu artan bir şehir. Bunun yanına bir de Kanal İstanbul'un getireceği nüfusu düşünürsek ben merak ediyorum nasıl etkisi olmayacağını düşünüyorsunuz Marmara'daki kirliliğe bu kadar gelen yoğun nüfusun? Aynı zamanda, sadece -ben de bir mühendis olarak- açılacak olan kanalın Marmara Denizi'nde, Marmara Denizi'nin ekolojisine faydası mı olacak, zararı mı olacak noktasında sizden farklı düşünüyorum. Bahsetmiş olduğunuz ÇED raporuyla ilgili de şu anda kamuoyunda bilim insanları arasında farklılıklar, ayrılıklar varsa ÇED raporumuz kesinlikle en doğrusudur ısrarınızı da doğru bulmadığımı ifade etmek istiyorum burada. Bu hâlâ tartışılan bir konu, bu kadar fazla nüfus yoğunluğuyla Marmara Bölgesi'nde sadece denizde değil, karada da yük getirecek olan böyle bir projeyi hâlâ yapacağız, yapılacak, Cumhurbaşkanı istedi diye önümüze getirmenizi de hakikaten anlayamıyorum. Bu noktada Kanal İstanbul'un da ben Marmara Denizi'ndeki kirliliğe faydası değil zararı olacağını düşünüyorum. Bunu da not olarak düşmüş olayım, bu konuda yine bir şey söylemek isterseniz söyleyebilirsiniz özellikle nüfus yoğunluğuyla ilgili.

Onun dışında, yürütmüş olduğunuz çalışmalar güzel çalışmalar, yapılması gerekiyor, iyi olan her şeyi biz destekleriz her zaman, komisyon olarak da. Kolay gelsin size diyorum ama tabii ki bizler de gözlemde olacağız sürekli.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Peki, teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Bakanım.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Soruların hepsini isterseniz bitirelim Başkanım, hepsine toplu olarak cevap vereyim.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben ayrılacağım, Bütçe Komisyonuna gitmek zorundayım, o yüzden alırsam cevapları...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, iki milletvekilimiz daha var soru soracak.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Şimdi, Kanal İstanbul'la alakalı Su Kalitesi Nümerik Modeli Nihai Raporu'na göre bu analizler sonucunda yılın hiçbir döneminde kanal sebebiyle çözünmüş oksijenin canlı yaşam için gerekli sınırın altına düşmediği görülmüş. Özetle, Marmara ve Karadeniz'de doğal yaşam koşullarının sürekliliğini muhafaza edeceği ortaya konmuştur, bu bilimsel su kalitesi nümerik modelle hazırlanan raporun sonucu.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Farklı düşünenler de var bu konuda.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – İşte bilim insanları hazırlamış yani şimdi Kanal İstanbul...

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, affedersiniz. Kanal İstanbul'la ilgili daha önce bilim insanlarından aldığımız değerlendirmeleri paylaşmak isterim. Şimdi Kanal İstanbul'a karşı çıkanlar, Karadeniz'den artı bir yükün Marmara'ya geleceğini söylüyorlar ama ODTÜ Profesörü Barış Salıhoğlu şunu söyledi: Bu yirmi yıl öncesi için geçerliydi ama şu anda özellikle Tuna Bölgesi'nin, Doğu Avrupa'nın, Avrupa Birliği'ne uyum süreci içerisinde o fonlardan faydalanmak suretiyle Tuna'nın eskiden olduğu gibi artık kirlilik taşımadığını, Karadeniz ile Marmara'yı mukayese ettiğimizde

an itibarıyla Marmara'nın kirliliğinin Karadeniz'in 2 katı olduğunu bizzat kendisi söyledi burada. Dolayısıyla Kanal İstanbul'un Marmara'ya artı kirlilik yükü getireceği bu şekilde bilim insanları tarafından da çürütüldü, onu bizzat paylaşmayı arzu ettim.

Buyurun Sayın Bakanım.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Diğer taraftan Kanal İstanbul'la ilgili yapılan planlamalar 500 bin nüfusu öngörüyor. Bu 500 bin nüfus yeni nüfus değil, bu 500 bin nüfus etraf, çeper ilçelerdeki. Bilhassa, bakın, deprem dönüşümünden bahsediyoruz, kentsel dönüşümden bahsediyoruz, bu dönüşümün kullanılabilmesi amacıyla rezerv yapıların yapılacağı alanları içeriyor. Neticede biz üst ölçekte ülke ulusal, mekânsal strateji planını kurarken de yani “İstanbul'a yeni nüfus gelsin, İstanbul'a yeni sanayi tesisi yapılsın.” anlayışından uzağız.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Kanal İstanbul açılmadan da bu söylediğiniz yapılabilir, rezerv konutların zaten yapılması gerekiyor depremle mücadele kapsamında.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bunu zaten biz istemiyoruz. Dolayısıyla istemediğimiz için de yeni bir nüfus gelmiyor, yeni nüfus gelmediği için de buraya ilave bir yük gelmesi de söz konusu değil. Bu Ergene'yle alakalı...

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hiç mi gelmeyeceğini düşünüyorsunuz yani?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ergene'yle alakalı...

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hiç mi nüfusun gelmeyeceğini düşünüyorsunuz?

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ya, bakın ben sizi dinledim, görüşünüze de saygı duyuyorum.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hayır, arada soruyorum.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – İlla senin gibi mi düşüneceğiz?

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Neyse, devam edin o zaman.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Öbür taraftan, Ergene'yle alakalı da: Bu çıkan suların inanın analizlerini biz yapıyoruz. Buradaki teknoloji de zaten kimyasal arıtmalarda kullanıldı. Sadece buradaki sorun renk ve tuzluluk parametresi. Buna ilişkin de çalışma yapıyoruz yani tüm Türkiye için aslına bakarsanız yapıyoruz ve inşallah bu çerçevede süreci yürüteceğiz.

Deniz izleme çalışmalarımız kapsamında da Ergene derin deşarj noktasına yakın bölgede en son Ağustos ayında TÜBİTAK MAM tarafından alınan numune analizlerine göre de deşarj öncesine göre yani bu alınmış geçmiş yıllarla da kıyaslanılmış, herhangi bir farklılık olmadığının tespiti yapılmış.

Diğer taraftan, müsilağa ilgili veya işte burada denizlerimizdeki kirliliğin uzaktan algılanmasına ilişkin Gebze Teknik Üniversitesi ile bizim Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğümüzün iş birliğinde bir uzaktan algılama sistemi çalışması başlattık ve açıkçası biz bu sorunları gördüğümüz andan itibaren gerek izleme sayımızı, istasyon sayımızı karada ve denizde yani sadece kirleticiler karada değil denizde de var, denizleri de sürekli izleyecek sistemleri gerek Çevre Ajansı'yla... Bakın, bu Çevre Ajansı kuruldu, şimdi İklim Başkanlığı kuruldu, buralarda bu adımları atacak işleri de arka planda yürütüyoruz.

Yine Marmara Denizi havzasının korunmasına yönelik risk yönetiminin geliştirilmesi başlıklı 7'nci amaçta, stratejik planda risk yönetimi sisteminin kurulması var ve bu çerçevede kirlilik kaynaklı risk analizlerinin yapılması projenin içinde kontrol noktaları ve zamanlarının belirlenmesi, acil müdahale kapsamında temizlenmesine ilişkin çalışmalar çerçevesinde deniz alanında karşılaşılabilecek müsilajın acil müdahaleyle bertarafına kadar birçok eylem burada var.

2014'ten önce izleme yapılmıyor muydu? 2014'ten itibaren biz, 18 enstitünün katılımıyla üç yıllık programlar dâhilinde kesintisiz bir şekilde izleme çalışmasını yapıyoruz ancak 2014 öncesinde de izleme ve ölçme vardı ancak bu istasyon sayısı ve parametreler daha azdı ama onlar için de bir izleme söz konusuydu, yine orada da bir faaliyet vardı. Tabii bu durumları gördükten sonra sayı ve miktar artırılmış durumda.

Başka? Kara kökenliyi söyledik.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hep yaşadıkdan sonra oldu.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Efendim?

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Hep yaşadıkdan sonra oluyor bazı önlemlerin alınması. Soru değildi bu, yorumdu.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Evet, teşekkür ediyoruz.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Ben teşekkür ederim. Karadeniz’le ilgili koruma alanı ilan sorum vardı. Bir çalışmanız var mı onunla ilgili? Uluslararası sözleşmeler, anlaşmalar tabii orada yürürlükte olanlar var, onu biliyorum.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bükreş Sözleşmesi var, bunun toplantısı da geçen hafta yapıldı. Yine Barcelona’yla alakalı Antalya’da bizim ev sahipliğimizde 21 bakanlıkla birlikte bu toplantı yapılacak. Bu konuları onlarla da görüşüyoruz yani gerek deniz çöpleri gerek deniz kirliliğinin giderilmesine ilişkin hatta hatta ben katıldığım COP toplantılarında ilgili muhataplarımıza bunların hepsini ifade ediyorum ve bu çerçevede örnek çalışmalar yapılıyor ama şundan emin olabilirsiniz ki ülkemiz birçok ülkeden bu konuda daha önde giden ve tedbir bakımından da birçok ülkeye nazaran daha çok tedbir almış, proje yapmış bir ülkedir. İşte kirlilme oranlarını size verdim, bunlar gerçek oranlar. Bir fırsat var önümüzde, bu fırsatı iyi değerlendirirsek eğer çok daha iyi seviyelerde, konumda olabileceğimizi de tekrar söylemek isterim.

Teşekkür ederim.

EMİNE GÜLİZAR EMECAN (İstanbul) – Teşekkür ediyorum, iyi çalışmalar diliyorum.

Teşekkür ederim Başkanım

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Şimdi Sayın Nurhayat Altaca Kayışoğlu, Bursa Milletvekilimiz...

Buyurun Sayın Vekilim.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Evet, ben de hoş geldiniz diyorum Sayın Bakanım.

Şimdi yani Bakanlığınızın yeni ismi de hayırlı olsun.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Teşekkür ediyoruz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Ama şöyle bir şey var tabii şimdi Çevre Şehircilik Bakanlığı iken hem buradaki konuşmalardan da kısmen onu fark ettim, Bursa’ya da gelişlerinizi hani muhalefet vekili olarak takip ediyoruz, hep böyle bir şehircilik kısmıyla ilgili geldiniz Bursa’ya, biraz çevre ve iklim kısmı umarım -yani hepsinin belki bir arada olması ağır bir iş yüküdür- daha öne çıkarsa bence çevre, iklim krizi konusundaki çalışmalar açısından, ülkemiz açısından ve dünya açısından çok daha değerli olur. O yüzden ben hani daha önce de söylemiştim, aslında bir kez daha burada da size çağrı yapayım Sayın Bakanım, lütfen Bursa’ya gelin, Bursa’da -şimdi Zafer Vekilimiz yok herhalde burada ama- biz size Nilüfer Çayı’nı, İznik Gölü’nü, diğer akan bütün, işte, Karacabey’deki, Yenişehir’deki, Gemlik’teki dereleri gezdirelim, bir görün lütfen. Yani burada hep Ergene konuşuldu ama yani Nilüfer Çayı var Bursa’da, Uludağ’dan berrak doğuyor. 100 kilometrenin üzerinde 50 köyün üzerinde yerleşim yerinden geçiyor ve bütün işte evsel atıklar, sanayi atıkları, değişik işletmeler, boyahaneler... Kendi gözümle gördüm yani katran karası ve koku yani şu burnunuzu tutuyorsunuz yanındayken. Marmara Denizi’ne en son Karacabey’de öyle akıyor ve içinde böyle kimyasallar patlıyor, köpürüyor, gözümün önünde oldu bunlar ve hatta bir yanı daha var, o çayın geçtiği köylerdeki tarım alanları, köylüler bizzat söylüyorlar, o suyla sulanıyor. Yani başka bir açıdan da hem topraklar hem işte insan sağlığı açısından gerçekten çok tehlikeli. Bununla ilgili başka örnekler de yaşandı. Mesela Kestel’de işte birkaç yıl önce bir Mandıra Deresi’ne boyahanelerden belli ki boya atıkları akıyor. Aradığımızda yani şu söylenebiliyor çevre il müdürlüğü tarafından “Gittik, baktık, yok.” Ama bu atıklar genellikle ya mesai saatlerinden sonra, hafta içi beşten sonra ya da hafta sonu zaten atılıyor o derelere, nehirlerle. Ki her sene de Bursa’nın birçok gölünde, nehrinde balık ölümleri yaşanıyor.

Yine mesela Gemlik. Galiba Komisyon gitmiş ama bilmiyorum gördü mü? Bir Karsak Deresi. İşte, Orhangazi’den doğuyor, yine birçok yerden geçerek simsiyah akıyor Marmara Denizi’ne, Gemlik Körfezi’ne. Karacabey’de öyle Canbolu Deresi, Boğazköy Barajı, İznik Gölü... Lütfen İznik Gölü kuruyor. Yani kuruyan bir göl olarak geçmesin tarihe. İznik Gölü 5’inci büyük gölümüz. Orada, Gemlik’teki birkaç sanayi oradan su çekiyor, Şimdi yetmezmiş gibi yine işte Kirazlıyayla’daki bir maden -ki bugün kadınlar yargılanıyorlar ona karşı mücadele ettikleri için- oradan tonlarca su çekiliyor ve İznik Gölü gözümüzün önünde kuruyor Sayın Bakan. Onunla ilgili lütfen ne yapılması gerekiyorsa gerekli tedbirlerin alınması konusunda buradan bir kez daha çağrıda bulunayım size.

Yine, şimdi sunumunuzda söylediniz, dediniz ki: “Endüstriyel tesislerin kullandığı soğutma sularını konutları ısıtmak için falan kullanacağız.” Yine Gemlik’te MKS yani “Marmara Kimya Sanayi” diye bir fabrika var ve bununla ilgili kapasite artırımı konusunda ÇED olumlu görüş vermiş. Gemlik Belediyemiz yazı yazıyor size, bu durumu aktarıyor. Orada değişik kimyasallar üretiliyor ve ısınan su Marmara Denizine Gemlik Körfezi’nden deşarj ediliyor. Siz de yanıt vermişsiniz. Yani valiliğe yönlendirmişsiniz herhalde, onlar da gelip bir denizde çalışma yapmışlar ama sonra aktarılan bir şey yok. Yani bu kapasite artırımına onay verecek misiniz? Ki hani konumuz tam da bu, Marmara Denizi’nin ısınmasına sebep olan tesislerden biri, onunla ilgili aslında sizden bilgi isterim, onu da belirtmek istiyorum.

Teşekkür ederim. Şimdilik söyleyeceklerim bu kadar.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Evet, biz teşekkür ediyoruz.

Yani Bursa’da da bizim hem şehircilik adına hem çevre adına önemli yatırımlarımız var, İller Bankasıyla yine bizim çevre yönetimi genel müdürlükleri bünyesinde yürüttüğümüz yani atık su arıtma tesislerinden tutun da işte çevreye ilişkin yeşil alan artırılmasına ilişkin birçok proje var. Yani bana göre Bursa tarihinde... O Çekirge’deki binayı yıkıyoruz, orayı bir yeşil alan olarak şehre kazandırıyoruz; Ulu Camii etrafını yıkıyoruz ve şehre kazandırıyoruz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – İşte diyorum ya, hep şehircilik kısmı. Dereler, göller...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ama bakın bu şehircilik değil bence. Yani şehir nefes alacak, şehir kimliğine bürünecek ve merkezde bir tane millet bahçesi yaptık, yeni millet bahçelerinin yine inşası devam ediyor. Gemlik’te, İnegöl’de, İzmit’te, Karacabey’de, Keles’te, Mudanya’da, Mustafakemalpaşa, Orhaneli, Orhangazi’de, Yenişehir’de, Büyükorhan’da, Harmancık’ta, Nilüfer’de, Osmangazi’de ileri biyolojik ve biyolojik arıtma tesisleri İller Bankamız eliyle yani toplamda 109 tane tesisten bahsediyorum, yapıldı, yine gelen talepler doğrultusunda bu yatırımları yapıyoruz. Sonuçta bu eylem planının bir parçası da Bursa. Bursa’daki atık su arıtma tesisleri ki il bazında var mıdır burada? Açalım bir. İl bazında oradaki atık su arıtma tesislerinin de detayı var, yenilenmesi gereken, teknolojisinin değiştirilmesi gereken atık su arıtma tesisi Bursa için de geçerli. Bunları yapmak zorunda ama sanayici ama belediye. Biz de bunu destekleyeceğiz, beraber yönlendireceğiz. Yani mesela ki buna Nilüfer Çayı sonuçta o da Marmara Havzasında yer alıyor, hatta Susurluk havzası mı orası? Susurluk havzası olduğu için bunun içerisine giriyor. Mesela yapması gereken evsel...

Bandırma Açık Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünün mesela kapasitesini artırması gerekiyor. BASKİ, Gönen kapasitesini artırması gerekiyor. İvrindi, Dursunbey işte bir kısmı burada kapasite artırmak zorunda, bir kısmı yine yenilemek zorunda. Bunların hepsi burada tek tek yazılmış ve bu çerçevede bölgedeki tüm atık su arıtma tesisleri de hani incelenmiş durumda. O yüzden endişe etmeyin. İnşallah hep birlikte daha iyi bir seviyeye, daha iyi bir konuma getiriyor olacağız.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ederim Sayın Bakan.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – MKS’yle ilgili bir bilgi alabilirsem.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – MKS?

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Gemlik körfezindeki derin deşarjlı yani kimya tesisi.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Orada da eğer öyle bir problem, sorun varsa izin vermeyeceğiz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Var, yani size yazı yazılmıştı ama... ÇED onaylandığı için belediyemiz itiraz etti. Bana daha sonra bilgi gönderirseniz. Ben de Bütçe Komisyonuna gideceğim.

Teşekkür ederim.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ya, o eğer şeyse bakacağız, size bilgi veririz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Tamam.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bursa OSB’de temiz üretim teknikleri kapsamında pilot çalışma yapıldı. 2-3 Kasım tarihlerinde sanayicilerle toplantı yapıldı, o çerçevede yürütüyoruz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Zaten OSB’lerden kaynaklanmıyor.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yani orada onu da takip ediyoruz.

NURHAYAT ALTACA KAYIŞOĞLU (Bursa) – Teşekkür ederim.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Teşekkür ederiz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Ali Şeker, buyurun.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Sayın Bakan, değerli bürokratlar, değerli milletvekili arkadaşlarım; umut ediyorum ki 2024’e kadar planlananları hep birlikte hayata geçiririz çünkü başka bir Marmara Denizi yok. Marmara Denizi’ni hep birlikte kirletiyoruz ama kirletilmesini önlemek hepimizin sorumluluğu.

Özellikle bu arıtma tesisleriyle ilgili, ön arıtmayla verilenleri arıtma olarak saymadığımızda, bunları tamamen devreden çıkartmak gerekecek artık önümüzdeki süreçte. Bazı arıtma tesislerinin ileri biyolojik arıtmayla ilgili arazi sorunları var, finansman sorunları var. Bizim en büyük sorununuz zaman sorunu yani bizim ne arazi sorunuyla ne finansman sorunuyla daha da bekleyecek bir zamanımız yok aslında. Önümüzdeki baharda yine bir sıcaklık artışı, yine bir müsila olası beklentimiz yani eğer kirletmeye devam edersek, küresel ısınma da düşmeyeceğine göre, durağanlıkla ilgili durum da zaten ortadayken, önümüzdeki süreçte bunu yaşamamız çok muhtemel.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – İstanbul için görüşmeyi de yapacaklar. Biz talepleri aldık, inceliyoruz. Yer tahsisi noktasında İstanbul’un...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Yani bunları hızla yapmak gerekiyor çünkü o gerekçeyle yapamadıklarını ifade ettiler, biz bütün belediyelerin görüşlerini aldık. İşte, Tekirdağ’da da benzer...

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Ya, işte ona müsaade etmeyeceğiz Sayın Vekilim, yapılması gerekiyorsa destek olacağız.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Bir an önce, hızla devreye girmesi önemli çünkü bekledikçe olay daha da vahim bir duruma kavuşuyor.

Bu arıtılan atıkların yüzde 89,5’i belediyenin kapsamında; yüzde 5,5’i sanayi ve diğer tesislerle birlikte, dağıtık tesislerle birlikte yani yaklaşık yüzde 10’u sanayiden gelen -organize sanayi ve diğer sanayiden gelen- kirlilik... Sanayiden gelen bu kirliliğin şöyle bir özelliği var: Her ne kadar yüzde 10 civarında olsa da ağır metal içermesi, kimyasal toksik maddeler içermesi ve doğal yaşamı tehdit etmesi açısından bunların önce evsel atık vasfına çevrilmesi gerekiyor yani kimyasal arıtmadan geçirildikten sonra bu tesislere gönderilmesi gerekiyor. Bunu yapmadıklarında o biyolojik arıtma ünitelerindeki sistemi de felç ediyorlar yani orada bakteri yaşayamıyor, dolayısıyla, biyolojik arıtmalar da felce uğruyor.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – O da var ama, o da planda var.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Onun yapılması gerekiyor acilen.

Sanayi tesisleri yükü kamuya bırakmamalı yani kârını kendisi yapacak, bütün yükü kamuya bırakacak “Al, sen bunu temizle.” diyecek; bu doğru bir şey değil. Mutlaka tesisten çıkarken o suyu belli bir evsafa arıtma tesisine göndermesi gerekiyor.

Kocaeli’ndeki durağanlık malumunuz... Kanal İstanbul’la ilgili birçok bilim adamı “Organik yükün daha fazla miktarda gireceğini ve çürümenin daha da artacağını” ifade ediyor. Sayın Komisyon Başkanımızın ifade ettiği bir şey var; eskisi kadar Tuna’da kirlilik yok çünkü onlar sanayi tesislerinin bir kısmını üçüncü dünya ülkelerine gönderdiler, arıtma yaptılar ama Dinyeper ve Dinyester’den hâlâ

geliyor. Şu anki mevcut durumda, Karadeniz suyunda azot ve fosfor yükü Marmara'dan fazla yani hâlihazırda bilim adamları da bunu daha önce bize gösterdi zaten, başka açık kaynaklarda da var. Karadeniz'den gelen su, daha fazla besin yükü olduğunda, besin yükü tüketilmediğinde ya da fazla tüketildiğinde müsilağ gibi bu tür sorunlara da yol açıyor. Bir süre sonra öyle bir noktaya gelecek ki oksijen ihtiyacı karşılanamadığı için çürümeye, hidrojen sülfür oluşumuna yol açacak ki Çınarcık Çukurunda oksijenin tükendiği ve hidrojen sülfürün görülmeye başlandığıyla ilgili çalışmalar var. Sonuçta, eğer böyle hoyratça, açık foseptik gibi kullanmaya devam edersek Marmara'nın geleceği çok parlak değil; bunu hızla çözmemiz gerekiyor.

Taş ocaklarıyla ilgili, mermer ocaklarıyla ilgili özellikle Marmara Adası'nda yapılan faaliyetler var, bunların da denize olumsuz etkileri var. Yok etmemek gerekiyor yani ada neredeyse yok oluyor; bu konuda da bir önlem alınması gerekiyor. Özel çevre koruma bölgesi ilan edilmesiyle ilgili yani "Marmara'yı nasıl koruyabiliriz?" şeklinde Komisyonumuzda da genel bir mutabakat var.

Bu alıcı ortam olarak kullanılmasıyla ilgili, teknik standartları karşılayıp karşılamadığı konusunda Rıdvan Vekilimizin söylediği önemli. Biz istediğimiz hesaplara getirirsek o suyu niye boşu boşuna su fakiri bir yerde denize boşaltıyoruz? Ama biz oralarda da kalite konusunda problem yaşıyoruz. Ergene'de deşarj yapıldıktan sonra balıklar ölmeye başladı, demek ki yeteri kadar... İşte "Kanal patladı, karıştı." falan dendi ama sonuçta orada istediğimiz şekilde arıtılmıyor. Bizzat Tekirdağ bölgesine gittik, Ergene kokuyor -siz de o taraflara gittiğinizde görmüşsünüzdür- çok kötü kokuyor, simsiyah akıyor. Sorarsanız, denetimler çok iyi, herkes arıtarak veriyor oraya suyunu hatta OSB'lerin ortak arıtma ünitelerine, atık su arıtma tesislerine geliyor yani bir şeyler doğru olmuyor ki hâlâ bu kadar kötü akıyor. Bu konuda onun sebebini ortaya koymak lazım, bu gerçeğe de gözümüzü kapatmamamız lazım çünkü oradan alınan numunelerin, bir bilim adamının aldığı numunelerin sonuçları bu -Rıdvan Bey'in okuduğu sonuçlar- yine ODTÜ'den bazı bilim adamları farklı sonuçlar olduğunu iddia ediyorlar. Bunların yok sayılması değil de görülmemesi çok daha ciddi sonuçlara yol açar yani böyle bir şey varsa bu gerçekliğin erkenden farkına varıp "Nerede hata yapıyoruz, nerede karışım oluyor, tesisler mi düzgün çalışmıyor?" diye bunların mutlaka kontrolden geçirilmesi gerekiyor. Bu, Marmara Denizi'nde biyoçeşitliliğe gittikçe zarar veriyor.

Bizim çocukluğumuzda -ki ben 53 yaşındayım- Marmara Denizi'ndeki çeşitlilik ile şu anki çeşitlilik çok ciddi manada geriledi ve daha da fazla geriletmek bizim hepimizin sorumluluğu.

Kıyı dolgu meseleleri var yani Şehircilik Bakanlığı olarak bu kıyı dolgularının... Kıyıların arsa gibi görülmesi "Denizlerin sahibi yok, çevrenin sahibi yok, biz istediğimizi oraya yapabiliriz." yaklaşımı balıkların yuvalarını, dalyanları ortadan kaldırdı. Oralar sıvı olduğu için "Çok kolay dolgu yaparız." gözüyle bakıldı. Yine, kıyı dolgularıyla o kumsallar yok edildi. Bu kumsallar filtrasyon ortamları aslında, denizin bir yerde kıyıya atıp filtre ettiği, suyun filtrasyon ortamı. Biz bunları da kaybettikçe maalesef daha da hızlanıyor bu olumsuz gelişmeler. Onun için, bunun bilincinde ve sorumluluğunda, zaman mefhumunun en önemli mefhum olduğunun farkına varıp bu planların hızla hayata geçirilmesi gerekiyor.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Teşekkür ediyoruz.

Buyurun Sayın Bakanım.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Çok teşekkür ediyoruz Sayın Vekilim.

Bunlar zaten hepimizin ortak değerleri, düşünceleri. Sadece Marmara’da değil, biz bütün bölgelerde yani bir ÇED raporu verirken “Taş ocağıyla ilgili etrafa zararı var mı, yok mu veya herhangi bir işletmeyle ilgili orada çevresel açıdan bir etkisi var mı, yok mu?” diye, inanın, samimi bir şekilde bakıyoruz. İlgili valisiyle, belediye başkanıyla, orada milletvekillerimizle bu fikir alışverişlerini de yapmaya gayret gösteriyoruz ki bu noktada biz de sizler kadar hassasız.

Tabii, bir taraftan da ülkenin gelişmesini de sürdürmek zorundayız. Bu gelişmeyi çevreye uyumlu bir şekilde yapacağız, bunu yaparken de bu hassasiyetlerle birlikte yapacağız ama şunu söyleyeyim: “Biz bugün buradayız, bundan sonra hiç birbirimizi görmeyeceğiz, etmeyeceğiz veya Komisyon kapanacak, bu fikir artık burada neticelenecek.” diye bir kaide yok yani fikir, öneri, görüş neyse bunlar bizle paylaşılabilir. Biz, gözden kaçan, yapılması gereken varsa yeniden bunları yaparız. Bu çerçevede, görüşlerinize açık olduğumuzu da söylemek isterim.

Çınarcık çukurunda müsilaş sonrası 2 kez ODTÜ Bilim gemisi numune aldı, en dip noktadan karot örnekleri dahi alındı, hidrojen sülfür de görülmüdü.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – Zannediyorum İstanbul Üniversitesi bir çalışmada tespit etti yani bunun bir ön uyarı olarak alınması gerekir.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yani, olabilir.

Mesela, bakın, bu Ergene’deki su -şu an ekranda izleyeceğimiz- böyle akıyor, yeni bir teknolojiyle bir sanayi bölgesinde deneniyor. Bu da ozon işte. Bakın, su, şu hâle getirildi. Sistemin tamamı bu, bunu da deneyeceğiz. Ergene’deki suyu da bu hâle getirdik -çok da pahalı bir sistem değil- bu hâle gelmiş durumda yani kullanılabilecek bir su. Ergene’yi de bu hâle getirdiğimizde, inanın, bu endişelerin hepsi ortadan kalkacak. Şu an zaten -tekrar söylüyorum- Ergene’de bertaraf edilen oran yüzde 3 yani yüzde 97’si şu an o arıtma tesisleriyle deşarj edilmiyor; 97 bağlandığı zaman, o havzadaki kirliliğin de birçoğunun kalktığını göreceğiz.

ALİ ŞEKER (İstanbul) – “Velimeşe dışında diğerleri tamamlandı.” gibi söyleniyor.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yok, yok. Yüzde 3...

ALİ ŞEKER (İstanbul) – “Velimeşe dışında hepsi tamam.” dendi de.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Tesislerden denize derin deşarj edilen kapasitenin yüzde 3’ü. Dolayısıyla, öbürleri daha bitmiş değil; bütün hepsi bağlandığı zaman, bu endişelerimiz inşallah ortadan kalkacak. Renkle ilgili de çalışmalarımızı yapıyoruz.

Şunu samimiyetle söylemek isterim ki: 2024 yılına kadar bu eylem planı çerçevesinde, stratejik plan çerçevesinde atacağımız adımlar Marmara’mızı inşallah çok daha iyi hâle getirecektir.

Burada, başta Başkanımız olmak üzere tüm Komisyon üyelerimize, bugüne kadar vermiş olduğunuz destekler için hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Ancak, bundan sonra da desteklerinizi bekliyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sizinle beraberiz Sayın Bakanım.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Bu çerçevede, bilhassa bu arıtma tesislerinin yapılmasına ilişkin “yap-işlet-devret” “yap-kirala” gibi modelleri hayata geçireceğimiz, inşallah daha hızlı bir şekilde yapacağımız kanuni düzenlemelere de ihtiyaç var; orada da destekleriniz çok çok önemli.

Ben tekrar bu toplantı için, bu toplantıyı düzenlediği için Sayın Başkanımıza, Komisyon üyelerimize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, çok teşekkür ederiz.

Şimdi Sayın İlyas Şeker, Kocaeli Milletvekilimiz...

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Teşekkür ediyorum Sayın Bakanım.

Öncelikle ekibinize ve sizlere gerçekten bu müsilaç çıktığı andan itibaren samimi ve gayretli çalışmalarınızdan dolayı çok çok teşekkür ediyorum. En azından müsilaçın görsel çirkinliğini çok kısa bir süre içerisinde ortadan kaldırdınız ve diğer çalışmalar da hızlı bir şekilde devam ediyor.

Ben bir konuya dikkat çekmek istiyorum Sayın Bakanım, sizin verilerden de yine bu gözüküyor: Marmara Denizi'ne atılan atık suların yüzde 72,75'i tamamıyla İstanbul'dan oluşuyor. Ergene havzasından bahsediyoruz; gerçekten Ergene havzası -sizler de ifade ettiniz- yüzde 3'lük bir oran ama yüzde 72'si İstanbul'dan kaynaklı. Ben burada özellikle -belki Bakanlık olarak tavsiye mi edersiniz, nasıl bir çalışma yapılır, bilmiyorum ama- belediyelerimize ileri biyolojik arıtma tesisleri yapmama töreni değil de yapma törenini teşvik etmenizi özellikle istirham ediyoruz.

Diğer bir konu, Kocaeli Büyükşehir Belediyesinde güzel bir çalışma var; özellikle bu kirliliğin bir kısmı da deniz araçlarından kaynaklanıyor. Deniz araçlarını Kocaeli sınırlarında, İzmit Körfezi'ni uçakla ciddi anlamda denetleme yapıyor, Komisyon üyelerimiz de bindiler uçağa, takip ettiler, denetlediler. Bunun aslında tüm Marmara Denizi'nde olması lazım. Bu herhâlde ancak Bakanlık kanalıyla olabilir diye düşünüyorum.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Yapacağız, yapacağız.

İLYAS ŞEKER (Kocaeli) – Bir de şeyden bahsedildi; günlük 5 bin metreküpün üzerindeki deşarj yapan arıtma tesislerinin Bakanlık tarafından online kontrol edildiği konusu açıklandı. Burada çok kısa olarak; sistem nasıl çalışıyor, yani standartların üzerinde bir atık olduğu anda sistem sinyal mi veriyor? Nasıl çalıştığı hakkında kısa bir bilgi rica ediyorum.

Ben tekrar teşekkür ediyorum.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Eyvallah.

Parametreler var, o parametreler sisteme giriliyor, onun giriş suyu çıkış suyu alındığı için yani o parametrenin dışında bir durum söz konusu ise her istasyonda bizim bu ölçümleri yapan, oradan su alan... Şöyle; orada da kaçak yapıyorlardı, yani -atıyorum- çıkışının bir kısmını bağlıyor, bir kısmını bağlamıyorlar, dolanarak geçiyor diyeyim. Bu sefer biz giriş ve çıkış suyunu da takip ediyoruz; metreküpünü, orada kaçak var mı yok mu diye takip ediyoruz. Eğer bizim sınır değerlerimizin üstünde bir durum söz konusu ise zaten online izlendiği için sisteme, genel merkeze, Gölbaşı'ndaki laboratuvara düşüyor ve arkadaşlarımız da gidip anında gerekli denetimi yapmak suretiyle işletmeyle ilgili cezai müeyyideyi uyguluyor.

Törenlerle ilgili tavsiyenizi de belediyelerimize iletceğiz.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Sayın Bakanım, gayretinizden dolayı, olağanüstü çalışkanlığınızdan dolayı -şahit olanlardan birisi olarak söylüyorum- arkadaşlarınızla birlikte sizi tebrik ediyoruz. Gayretiniz için de teşekkür ediyoruz. Katılımınızdan dolayı da sağ olun, var olun.

ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANI MURAT KURUM – Eyvallah, çok çok teşekkür ediyoruz, sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA DEMİR – Bu son toplantımızdı, dolayısıyla da Komisyonun son toplantısını da kapatıyoruz.

İyi günler diliyoruz, iyi akşamlar.

Kapanma Saati: 17.33

